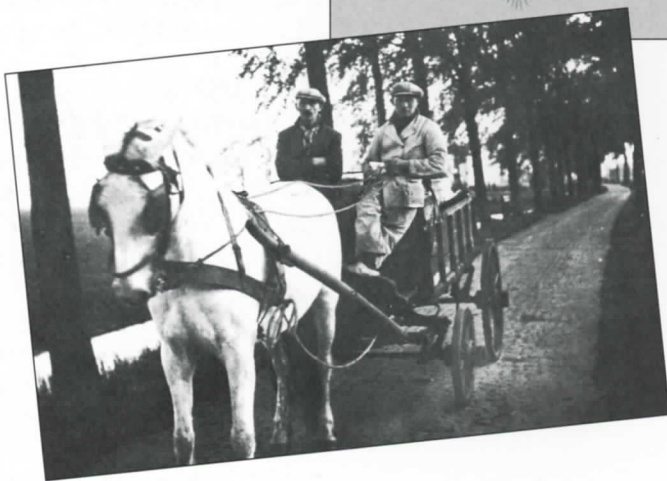
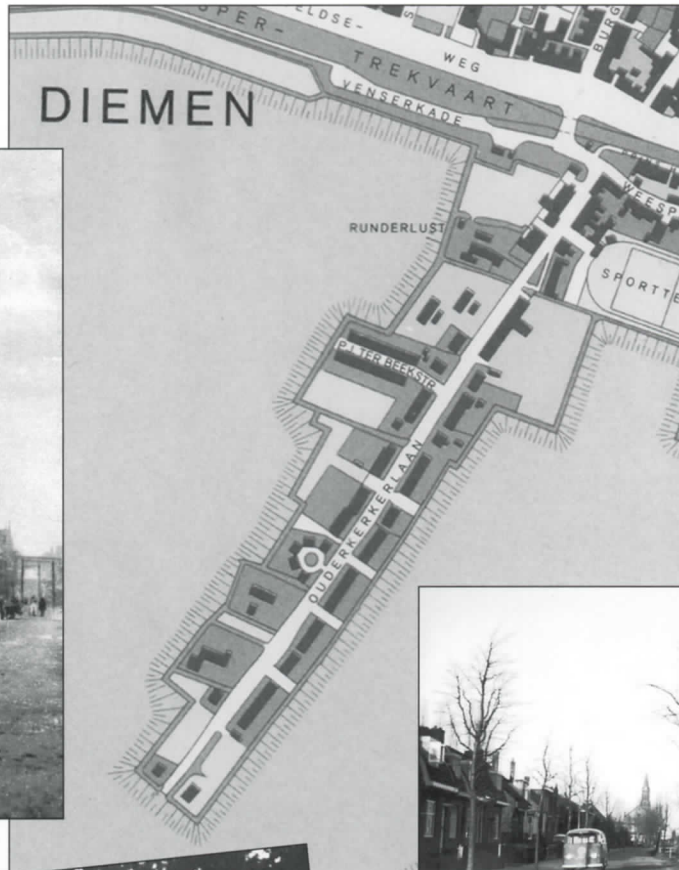

A historical map of the Diemen area in the Netherlands, showing various polders, canals, and watermills. The map is overlaid with a stylized logo consisting of a circle and a leaf-like shape. The text 'Historische Kring Diemen' is written in a large, blue, serif font across the center of the map.

Historische Kring Diemen

Mede mogelijk gemaakt

door een anonieme weldoener

Op bovenstaande kaart (Dienst der Publieke Werken Amsterdam, 1960) staat boerderij 'Rundervreugd' abusievelijk vermeld als 'Runderlust'.

INHOUD

Voorwoord	
De voormalige boerderijen in Diemen-Zuid	
Archeologisch onderzoek boerderij 'De Stenen Kamer'	
Nederlands Hervormde Kerk te Diemen (1865-1984)	
Diemen-Zuid van weiland tot woonwijk	
Hoe een complete wijk in Diemen verdween	
Arie Nieuwpoort; spil van het verzet tegen de nieuwbouwplannen	
Straatnamen in Diemen-Zuid: Kerwin Lucas of Kerwin Duinmeijer?	
Uniek concept Sociaal Medisch Centrum Diemen-Zuid	
Lange Frans en Baas B. in 2005	
Winkelcentrum 'De Kruidenhof'	
Ook Diemen-Zuid	
Prikbord	

<i>John Cuijpers</i>	1
<i>Ellen van Meurs</i>	2
<i>Wiard Krook</i>	8
<i>Bauke Wink</i>	10
<i>Alfons Ruitenbeek</i>	14
<i>Taco ten Dam & Ellen van Meurs</i>	19
<i>Taco ten Dam</i>	25
<i>Taco ten Dam</i>	26
<i>Alfons Ruitenbeek</i>	32
<i>Taco ten Dam</i>	34
<i>Taco ten Dam</i>	35
<i>Taco ten Dam</i>	36
<i>Redactie</i>	37

www.historischekringdiemen.nl

opgericht 16 maart 1991

jaargang 19, nummer 2-2009
gratis voor leden

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Henk Teiwes
penningmeester: Gerard Baars
bestuursleden: Frans Deckers
Dineke Groen
Jaap Haag
Noor van Mens
Cora Rijkogel

secretariaat:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
henkteiwes@scarlet.nl

gironummer:

152.58.66
Penningmeester HKD
Tureluurweg 32
1113 HA Diemen
gerardbaars@upcmail.nl

redactieadres:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
henkteiwes@scarlet.nl

redactieteam:

Will Bulterman
Taco ten Dam
Jaap Haag
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Alfons Ruitenbeek
Henk Teiwes

correcties:

Henk Teiwes
Wiard Krook

lay-out:

opmaak:

Martijn van der Riet

eindredactie:

Taco ten Dam
t.ten.dam@planet.nl

druk:

MultiCopy Diemen
Sniep 77
1112 AJ Diemen
tel. 698.16.00
fax. 690.56.09
diemen@multicopy.nl
multicopy.nl/diemen

ISSN 0929-9068

© 2009 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s). Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 15,- per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

In de jaren zestig lag 'over de brug' in Diemen een buurtje waar iedereen elkaar kende. Een kade, een paar straatjes en een hele lange laan die begon in een wijkje dat al honderd jaar gedomineerd werd door de Hervormde kerk. Er waren een paar winkeltjes zoals de zaak van Rentzenbrink, de sigarenzaak van Hoogland en het boekhandeltje van mevrouw De Wild. De lange laan had aan beide zijden woonhuizen. Er was een kort zijstraatje, de Julianastraat en een heel klein pleintje, maar verder gaand werd de bebouwing minder en kreeg de laan een landelijker aanzicht. Met aan weerszijden boerderijen verspreid door het land met namen als *Nooit Volmaakt*, *Lust en Hoop* en *Geen Rust*.

Op zondag was 'Diemer over de brug' van heel Diemen, want op het voormalige weiland van Pappot werd dan gevoetbald door de lokale trots D.V.A.V. En vlak over de brug lag het gemeentelijk sportterrein met de muziektent waar de gemeente en de verenigingen hun feesten vierden. In de wintermaanden werd het een ijsbaan. Koningin Wilhelmina liet daar ooit haar chauffeur halt houden omdat zij even naar het schaatsen wilde kijken.

Het is allemaal geschiedenis. Het hele wijkje en de lange laan met zijn boerderijen gingen in de jaren zestig en zeventig op de schop. Het leven in deze buurt werd ruw verstoord door de nieuwbouwplannen van grote broer Amsterdam die daarin Diemen meesleurde. Overigens met volledige instemming van de Diemense burgemeester Strumphler Tideman. Het is hier niet de plaats om Zwarte Pieten uit te delen. Wij plaatsen de gebeurtenissen graag in hun tijd. Maar het moge duidelijk zijn dat hier voor de toenmalige bewoners een menselijke tragedie van formaat heeft plaatsgevonden. Achter de zogenaamde bestuurlijke schermen moet heel wat geritseld zijn en de *Ballast Mij* heeft op z'n minst een zeer eigenaardige rol gespeeld. Vorm uw eigen mening na lezing van het artikel van Taco ten Dam en Ellen van Meurs.

In dit nummer is het niet alles kommer en kwel. Ellen van Meurs en Wiard Krook reconstrueerden de boerderijenroute langs de oude Ouderkerkerlaan, historisch en archeologisch. Gastredacteur Bauke Wink beschreef de geschiedenis van de Hervormde kerk en Alfons Ruitenbeek put uit zijn geheugen en archief. Als raadslid en wethouder was hij vaak betrokken bij de ontwikkelingen in Diemen-Zuid. Dichter bij de bron kunnen we niet zitten!

Het onderzoek naar de straatnaamgeving in Diemen-Zuid leverde mooie verhalen op. Zoals de kwestie rond de Julianastraat en de Wilhelminakade in de oorlog en later de naamgeving van de straten in de Anne Frankwijk.

Zoals bij elk themanummer heeft de redactie weer een keuze moeten maken uit een lange lijst van onderwerpen. Rond april 2010 geeft de HKD een boek uit met een verzameling verhalen en talloze schitterende foto's van de ex-bewoners van het oude 'Diemen over de brug'. Het boek staat onder redactie van Jan Groen en Dineke Groen-Nieuwpoort die voor dit nummer als 'ervaringsdeskundigen' steeds waardevolle adviezen konden geven en materiaal aanbrachten. Tamme Stallinga opende weer talloze archiefstukken van de gemeente voor de redactie die op het gemeentehuis altijd een gastvrij onthaal vindt.

En wie Diemen-Zuid zegt, zegt natuurlijk Lange Frans en Baas B. In 2005 zetten zij de wijk waar zij opgroeiden in één keer op een duidelijke, vrolijke en meeslepande manier op de nationale kaart.

Ik wens u veel leesplezier.

John Cuijpers

DE VOORMALIGE BOERDERIJEN IN DIEMEN-ZUID

Ellen van Meurs

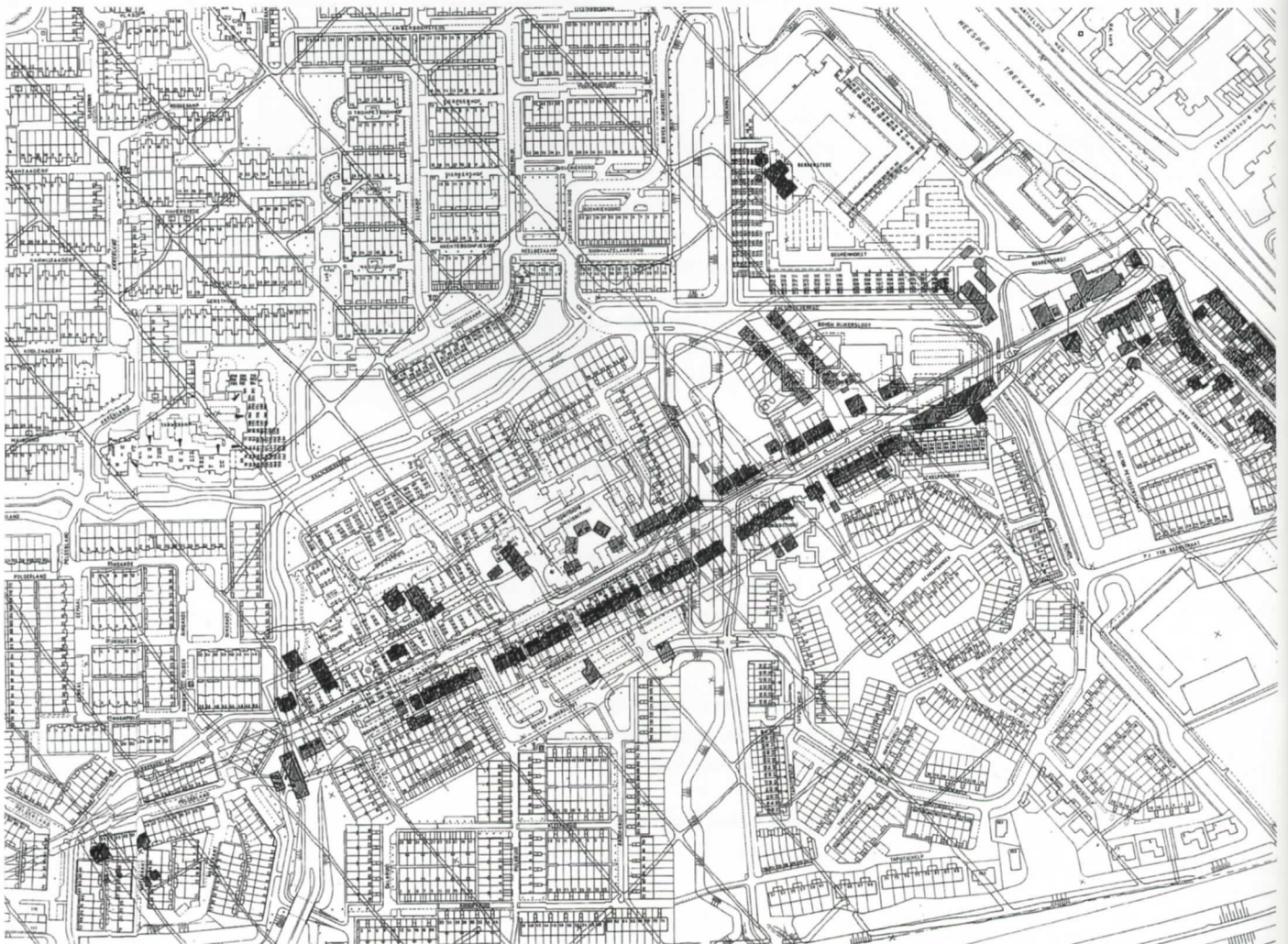
In de periode van ontginning van het Hollands-Utrechtse veengebied liepen door het Amstellandse deel twee wegen: de weg van Diemerdam naar Weesp (nu de Overdiemerweg en Stammerdijk) en de *Diemer Wech*, die in het noorden aansloot op de weg naar Amsterdam en in het zuiden doorliep tot aan Ouderkerk a/d Amstel. Later vormden de Ouddiemer- en Ouderkerkerlaan een deel van deze weg. In 1967 verdween de historische Ouderkerkerlaan, samen met de boerderijen die eraan lagen, onder een dikke laag zand.

Langs de laan

De oudst bekende benaming van de Ouderkerkerlaan is te vinden op een kaart uit 1650.¹ De laan wordt hier "Diemer Wech" genoemd. Medio 1700 (onder andere op de kaart van Gerrit Drogenham) werd het de "Diemer Weg". Echter op de kaart van Jan Wandelaar uit 1749 lezen we "De Weg van Ouderkerk na Diemen". Op een kaart uit ca. 1800 van het Hoogheemraadschap is de naam weer veranderd in "De Weg na Diemen". De officiële Minuutkaart uit 1821 noemt het gedeelte ten noorden van de Weespertrekvaart (de huidige Ouddiemerlaan) "Kerkstraat" en het zuidelijke deel (de huidige Ouderkerkerlaan) "Diemer Laan". Pas in 1907 werd de benaming "Ouderkerkerlaan" officieel vastgelegd.

Tot 1868 was de Ouderkerkerlaan een lange, donkere zandweg. In dat jaar kreeg alleen het deel bij de Diemerbrug verlichting. Rond 1880 werd de Ouderkerkerlaan, toen nog Diemer Laan geheten, bestraat.²

Uit archiefstukken uit de jaren '30 van de vorige eeuw klinken stemmen op dat het met het wegdek van de Ouderkerkerlaan slecht gesteld is. Bovendien zijn de sloten ernaast een open riool. De weg is smal, verzakt en zit vol kuilen. De toestand is schrijnend gezien de brief van de heer Verkerk: "Bij regenweer, wat wij het meest hebben, is deze laan in een modderpoel herschapen." Een van zijn kinderen moest uitwijken voor een auto en was gedwongen zich in een modderkuil te laten vallen, anders kwam

Plattegrond van Diemen-Zuid waarop in doorprojectie staat aangegeven de laatmiddeleeuwse situatie (met de ontginningsloten), de bebouwing aan de Ouderkerkerlaan, Prins Hendrikkade, Weesperstraat en de P.J. ter Beekstraat (situatie ca. 1960) en de huidige bebouwing (Gemeentewerken Diemen).

hij of zij onder de auto of in de sloot. Een ander schrijft dat de weg lopend twee keer zo lang duurt omdat men om de modderkuilen moet zigzaggen. De klachten werden blijkbaar serieus genomen want in 1937 is de weg opgeknapt en hebben bewoners van negen percelen langs de laan een meter grond afgestaan ter verbetering van het wegprofiel en ter verfraaiing van de omgeving. Een daad van echte burgerzin, aldus de gemeentearchitect.³ In 1962 werden de sloten langs de laan uiteindelijk gedempt en in 1964 werd riolering aangelegd.⁴

Diemense boeren

Wanneer en waar precies de eerste boerderijen langs de Ouderkerkerlaan stonden, is niet bekend. Wel wordt aangenomen dat er reeds vanaf de Middeleeuwen Diemense boeren waren gevestigd die zich bezighielden met veeteelt en melkproductie. Alleen op de plaats van *De Stenen Kamer* is indertijd archeologisch onderzoek verricht (zie het betreffende artikel elders in dit blad). Archeologisch onderzoek van de andere boerderijen aan de Ouderkerkerlaan, voordat ze definitief onder het zand zouden verdwijnen, zou zeker ook interessant zijn geweest, maar dat is helaas nooit gebeurd.

In ieder geval stonden er aan het einde van de 17de eeuw een zestal boerderijen aan de westelijke kant van de Ouderkerkerlaan. Dit blijkt onder andere uit de kaart van Gerrit Drogenham die rond 1700 moet zijn uitgegeven.⁵ In 1720 brachten de boeren aan de Ouderkerkerlaan hun melk per schuit naar Amsterdam, door de polder naar de ringsloot en zo verder naar de Amstel. Medio 1752 vervoerden zij hun melk op zware wagens met smalle, ijzerbeslagen wielen. Dit veroorzaakte hoge onderhoudskosten aan de Ouderkerkerlaan.⁶

Als gevolg van de groei van Amsterdam na 1875 nam de vraag naar melk toe, waardoor ook het aantal boerderijen toenam. Ook werden zij geheel of gedeeltelijk vernieuwd, wegens bouwvalligheid of brand.⁷

Vlakbij de Ned. Hervormde Kerk werd tot ongeveer 1927 in oktober een veemarkt gehouden.

Plan Diemen-Zuid I

Wat eerst een impuls voor het boerenleven in Diemen leek te zijn, de uitbreiding van Amsterdam, veroorzaakte in de jaren '50 en '60 de ondergang ervan.

Omdat er in Amsterdam wijken gesaneerd moest worden, werd er gebiedsuitbreiding voor nieuwe woningen gezocht en liet de gemeente Amsterdam daarbij het oog vallen op de uit weilanden bestaande Bijlmermeer. De Venserpolder (Diemen-Zuid) lag daartussen en de gemeente Diemen werd, vanwege de vernieuwde samenwerking met Amsterdam destijds, geacht zich coöperatief op te stellen. Heel de Venserpolder moest daarbij op de schop.

Aanvankelijk probeerde de gemeente Diemen de Ouderkerkerlaan met aanliggende boerderijen nog te sparen maar Amsterdam drong aan; het wegennet zou dan niet aansluiten op de verhoogde wegen in de Bijlmermeer.

De boeren tekenden bezwaar aan tegen de onteigeningsplannen. Waar moesten zij dan van leven? Het mocht niet baten. De *Amsterdamse Ballast Mij NV* wilde op 1 maart 1967 met het zand opspuiten beginnen en dreigde met schadeclaims als de gronden niet vrij zouden worden opgeleverd. Er moesten toen nog vier boerderijen afgebroken worden.

Op 15 maart 1967 kwam het tot een rechtszaak, die de boeren verloren. Zij werden onteigend en kregen een afkoopsom. Pachtters kregen een vergoeding voor de 'opstand' (deel van de bebouwing wat boven de grond staat). In juni 1967 waren de meeste boerderijen verdwenen en werden de weilanden opgespoten met zand.⁸

In gedachten verplaatsen we ons naar de jaren '60 en lopen langs de Ouderkerkerlaan om de daar nog aanwezige boerderijen te kunnen bewonderen. De wandeltocht begint bij de Hervormde Kerk bij de Diemerbrug. De even nummers bevinden zich aan de westelijke zijde van de Ouderkerkerlaan en de oneven nummers aan de oostzijde.

Boerderij *Rundervreugd* Ouderkerkerlaan 20

In de 19de eeuw werd het gebruikelijk dat het voorhuis dwars op het achterhuis geplaatst werd. Dit werden dwarshuisboerderijen genoemd. Onder het voorhuis lag de kelder. Dwarshuisboerderij *Rundervreugd* werd in 1863 gebouwd op de fundering van een oude hofstede op een terp. In de tussentijd was er nog een likeurstokerij gevestigd. Jaap Staal handelde in paarden. Op zijn land werden vanaf 1922 diverse concoursen voor tuigpaarden georganiseerd. Jaap Staal had in 1906 zelfs een eigen straat. Vanwege het vaststellen van de rooilijn van de Ouderkerkerlaan in dat jaar kwam Staal in het bezit van de Brouwerstraat, die toen naar hem werd vernoemd, de Staalstraat. De grond schonk hij aan de gemeente. In 1967 werd de boerderij onteigend en stopte Staal met boeren. Hij kocht een huis in Buitenlust. Zijn oudste zoon werd slager.

Boerderij *Kerkzicht* Ouderkerkerlaan 22

Deze dwarshuisboerderij lag in de buurt van boerderij *Rundervreugd*, maar verder van de weg af. De oorspronkelijke eigenaar was W. van Sijtveld. In 1904 werd hij aangesteld als kassier van de pas opgerichte *Coöperatieve Boerenleenbank Diemen*. In de voorkamer van deze boerderij hield hij bank tot 1922. Daarna tijdelijk in de Staalstraat en vervolgens aan de Ouderkerkerlaan 57. In 1938 ging makelaar Kaskens op dit adres wonen. Zijn woning (met weiland, zwembad en beverhokken) werd in de jaren '60 gekraakt door zeven Amsterdamse studenten. De buurtkinderen mochten er komen zwemmen.

G. Kreuger, pachter en de laatste bewoner van *Kerkzicht*, vertrok na de onteigening naar de Flevopolder. Daar vond hij een baan bij een diergeneeskundig instituut.

Boerderij *Herinnering* Ouderkerkerlaan 108

Hierna volgen de Julianastraat, een rijtje huizen, winkels, bedrijfjes en het zogenaamde Emmappleintje, en komen aan bij boerderij *Herinnering*. Jaap Aldersebaes liet deze boerderij bouwen in 1893. In de Tweede Wereldoorlog was hier tijdelijk de *Coöperatieve Vereniging 'Ons Voordeel'* gevestigd, nadat dit bedrijf in 1943 door een brand was verwoest. Na Jaap volgde Hendrik Aldersebaes en daarna nog vier andere families. Van 1944 tot 1975 woonde hier M.J. Bakker, groothandelaar in ijsgrondstoffen.

Deze boerderij is er het langst blijven staan. Tot de onteigening in 1975 bleef hij in het bezit van de familie Aldersebaes. Bakker vertrok naar de Veluwe.

Boerderij *Ons Genoegen* Ouderkerkerlaan 110

Deze boerderij stamde vermoedelijk uit het begin van de 18de eeuw. Aan de raamindeling is te zien dat in het rechter gedeelte de kelder en opkamer gelegen waren.

Diverse generaties van de familie Den Hartog hebben hier gewoond, de laatste tot 1957. De oudere Diemenezen kunnen zich waarschijnlijk mevrouw Den Hartog nog wel herinneren, die 'tante Manie' werd genoemd. De volgende bewoners waren de familie Haas. Autohandelaar J. van Hes had er zijn opslagplaats. Na de onteigening in 1967 werd de boerderij in 1971 gesloopt. Daarbij bleek dat de hele boerderij op een turfplaat stond. Er was geen heipaal bij gebruikt. De vier kastanjabomen die op het erf stonden werden door de firma *Saan* in 1975 verplaatst:

drie naar het plein voor het winkelcentrum en één naar het dr. A.J.J. van Gemertplein (bij het station). De familie Den Hartog kreeg een goede prijs voor haar boerderij. Zij waren al gestopt met boeren en woonden in het huis voor de Ned. Hervormde kerk. Hun zoon Henk kocht een boerderij op de Veluwe en zoon Jan werd slager.

**Boerderij *Altijd Zorg*
Ouderkerkerlaan 122**

Na twee woonhuizen volgde de dwarshuisboerderij *Altijd Zorg*. Deze boerderij stond, net als de volgende drie, verder in het land en stamt vermoedelijk uit het einde van de 19de eeuw.

Gedurende twee jaar woonde de familie H. Roest er. Daarna kwam in 1921 H.K. Aldersebaes op deze grote boerderij wonen en werken. Een jaar later was er brand. In 1967 werd de boerderij gesloopt. Of toen de onteigeningsprocedure al was afgerond, is niet helemaal duidelijk want in 1976 werd mevrouw Aldersebaes-Breure nog gedagvaard vanwege het onteigeningsproces. Zij was toen al met haar jongste zoon verhuisd naar een flatje aan de Prinses Beatrixlaan. Hij kreeg een baan bij *Dagra*, de andere acht zonen zijn uitgezworven.

**Boerderij *De Pannenkamer*
Ouderkerkerlaan 124**

Deze dwarshuisboerderij zal in de 19de eeuw gebouwd zijn ter vervanging van een oudere boerderij, want rond 1700 woonden hier al Van Sijtvelds. Dat zou overeenkomen met de naam van de boerderij. In de 17de eeuw kwam namelijk de *camer* in zwang; een stenen uitbouw voor het bewaren van melk in de kelder met daarboven een opkamer, een kamer ter ontspanning met een fraai interieur. Een *camer* was een teken van welstand. De kelder onder het voorhuis heeft alleen aan de noordoostkant ramen. In de sloten zijn nog stronken van duizenden jaren oude veeneiken gevonden. Het gezin W. van Sijtveld had vier kinderen en gemiddeld 30 tot 35 koeien. De derde zoon, Bert van Sijtveld, behoorde in de jaren '70 tot de top van de Nederlandse hardlopers. Hij vertelde dat de onteigening in 1966 een drama voor zijn ouders was. De boerderij was voor zijn vader zijn lust en zijn leven. Bert heeft gezien dat zijn vader stond te huilen toen het vee werd opgehaald. De Van Sijtvelds gingen wonen op een flat in Diemen. Een zoon werd bioboer.

**Boerderij *Nooit Gedacht*
Ouderkerkerlaan 116**

Deze boerderij was tot 1904 eigendom van de familie Wolvetang, door huwelijk kwam hij aan de familie Nagel. Daarna woonde Arie de Jong er tot de afbraak. Zijn vrouw was de dochter van mevrouw Nagel-Wolvetang.

Vermoedelijk is de boerderij in het laatste kwart van de 19de eeuw gebouwd. Ter Beek schrijft dat in 1877 de boerderij van J. Wolvetang in vlammen opging. Mogelijk gaat het om deze familie en is er na de brand een nieuwe boerderij neergezet. Het voorhuis was onderkelderd. Aan de koelere, noordkant zijn onderaan vierkante raampjes te zien.

Op de boerderij was ook een naaischool gevestigd en kon men een kostuum laten maken.

Op de descentelijst (plaatsopneming en bezichtigingslijst) van de onteigeningsrechtszaak in 1967 komt de naam van mevrouw Wolvetang-Nagel voor. Blijkbaar was zij nog steeds de eigenares van deze boerderij.

Arie de Jong had een groot gezin. Hij ging in Zuid-Holland door met boeren. Oma Nagel-Wolvetang en haar dochter Coba verhuisden in 1963 naar de Beatrixlaan.

**Boerderij *Nooit Volmaakt*
Ouderkerkerlaan 126**

Mogelijk dateert deze boerderij uit de eerste helft van de 19de eeuw. Aan de bomen eromheen is te zien dat hij op een terp ligt. Bij overstromingen bleven de gebouwen zo gespaard. In 1947 zijn ook hier op het land ondergrondse bomen gevonden. Achtereenvolgens woonden hier als pachters de familie Kroon, J. Timmer en als laatste W.J.J. van Engen. De boerderij was bezit van het *Roomsche Katholiek Burger Oude Vrouwenhuis 'Vredenburg'*. Een regent van deze stichting schreef in 1931 dat de landerijen door de aanleg van de spoordijk in tweeën werden gedeeld. Of de gemeente Diemen er rekening mee wilde houden dat de in- en uitweg nu verhinderd is. Mevrouw Van Engen vertrok naar een flat aan de Beatrixlaan. Oudste zoon Wim kocht een varkensboerderij. Dochter Janie vertrok naar Edam.

**Boerderij *Lust en Hoop*
Ouderkerkerlaan 128**

Deze boerderij is hoogstwaarschijnlijk in de 18de eeuw gebouwd. In de muur zat nog een kogel die er vermoedelijk door de Fransen in werd geschoten. De noordelijke helft van het voorhuis bestond uit een opkamer met daaronder de kelder. Te zien is dat de gebouwen op een terp stonden. De familie Havekotte woonde hier van 1776 tot 1964. Het boerenbedrijf was toen al een aflopende zaak. Er was ook geen opvolger, dus de boerderij werd aan de gemeente verkocht.

Voorbij de ringspoordijk stonden nog drie boerderijen, alle uit het begin van de 20ste eeuw. Achtereenvolgens waren dat de familie Heemskerk, de familie Groenendaal en de familie Beukeboom. De laatste was een zogenaamde 'herenboer'.

Aan de oostelijke kant van de Ouderkerkerlaan stonden ook een paar boerderijen. Vanaf de Diemerbrug waren dat:

**Boerderij *Pappot*
Ouderkerkerlaan 95**

Dit woonhuis/boerenbedrijf is gebouwd in 1924 en was te bereiken via een houten bruggetje. G. Pappot verhuurde (een deel van) zijn land aan de in 1931 opgerichte Diemense voetbal- en atletiekvereniging *D.V.A.V.* Dit duurde tot in de jaren '60. In die tijd begonnen de nabijgelegen mestput en de uitwerpselen van schapen toch wel erg te storen. Ook waren de velden vaak te nat. Tegelijkertijd werd duidelijk dat de opstallen onteigend zouden worden.

In 1967 kon *D.V.A.V.* terecht op *Sportpark Spoorzicht*. De weduwe Pappot verhuisde naar een flat aan de Albert Loethoelistraat. Oudste zoon Gerard ging door met boeren in Vinkeveen.

Boerderij Vedder Ouderkerkerlaan 161

Deze boerderij werd gebouwd nadat boerderij *De Stenen Kamer* van Barend Vedder in 1935 was afgebrand. Boerderij *De Stenen Kamer* stond aan de overkant.

In latere jaren woonde en werkte zijn zoon Henk in de boerderij. Na de onteigening van de boerderij in 1967 stopte Henk Vedder met boeren en ging met zijn twee zusters aan de Ouddiemerlaan wonen.

Boerderij Cazand Ouderkerkerlaan

Verder aan deze kant heeft tot 1903 de boerderij van Willem Cazand gestaan, naderhand bewoond door onderwijzer Königskrämer. Daarna werd op deze plaats villa *Edward* gebouwd, het woonhuis van jonkheer Edward W.E. Bicker, burgermeester van Diemen van 1903 tot 1925. Vervolgens woonden de burgermeesters De Wolff en De Geer van Oudegein er. Aan de zijkant kwam een trap zodat de villa beneden en boven bewoond kon worden.

Boven woonde de familie Woorts, beneden de heer v.d. Poel met zijn huishoudster. Ook was er nog een caravanbedrijf. Op de lijst met te onteigenen partijen kwam de naam Cazand voor. In 1966 verdween ook deze prachtige villa.

Boerderij Weltevreden Ouderkerkerlaan

Voorbij de ringspoorlijn stond nog boerderij *Weltevreden* van Aad Pos, voorheen van A. Vedder. De boerderij dateerde uit het begin van de 20ste eeuw en had een zadeldak. Pos was pachter en stopte met boeren nadat de boerderij verkocht was aan de gemeente. Een zoon ging ergens anders verder.

Dit onderzoek naar de boerderijen aan de Ouderkerkerlaan is slechts een eerste aanzet van inventarisatie en onderzoek. Met dank aan Dineke Groen-Nieuwpoort, Will Bulterman en J. Beukeboom (Nunspeet). De heer Beukeboom kwam op de boerderijen vanwege zijn werk bij de fokcontroledienst te Weesp en als melkventer.

Noten

1. Mecking 1987, p. 16.
2. Elderen & Reurekas 2004, p. 42, 92 en 93.
3. Gemeente Archief Diemen (GAD), 1930-1938, 75.
4. Reurekas 1978, deel II.
5. Mecking 1987, p. 18.
6. Schoen 1987, p. 112; Beek 1957, p. 53.
7. Schmitz 2002, p. 7 en 8.
8. GAD (1813-1987), nr. 3566 en 2113.

Bronnen/literatuur

- **Beek**, P.J. ter: *Historie van Diemen*, Amsterdam 1957.
- **Dam**, Taco ten: *1931-1956, 25 jaar D.V.A.V. aan de Ouderkerkerlaan*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 12, 1-2002, p. 2-12.
- **Elderen**, R. van & F. **Reurekas**: *Bruggen, wijken en straten in het oude en nieuwe Diemen*, Diemen 2004.
- **Gemeentearchief Diemen** (GAD): 75, 166 (1930-1938); 2112, 2113, 2114, 3566 (1813-1987).

- **Haag**, Jaap: *De hardloopcarrière van de Diemense sportman Bert van Sijveld. Tijdens het lopen zweefde je soms*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 12, 1-2002, p. 29-32.
- **Mecking**, G.J.: *Diemen in Kaart*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Diemen 1987, p. 8-27.
- **Reurekas**, F.: *Geschiedenis van een Hereweg (deel 2 en slot)*, in: *Diemer Courant*, 6 en 13 juli 1978.
- **Schmitz**, E.: *Archeologisch onderzoek in Diemen*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Diemen 1987, p. 33-64.
- **Schmitz**, E.: *Een boerderijwandeling door de eeuwen heen; het boerenhuis in Diemen*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 12, 2-2002, p. 2-8.
- **Schoen**, R.P.: *Diemen vanaf de Middeleeuwen tot 1815*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen Buyten Amsterdam*, Diemen 1987, 66-127.

De eerste archeologische onderzoeken van het Amstelland

OPGRAVING BOERDERIJ "DE STENEN KAMER"

Wiard Krook

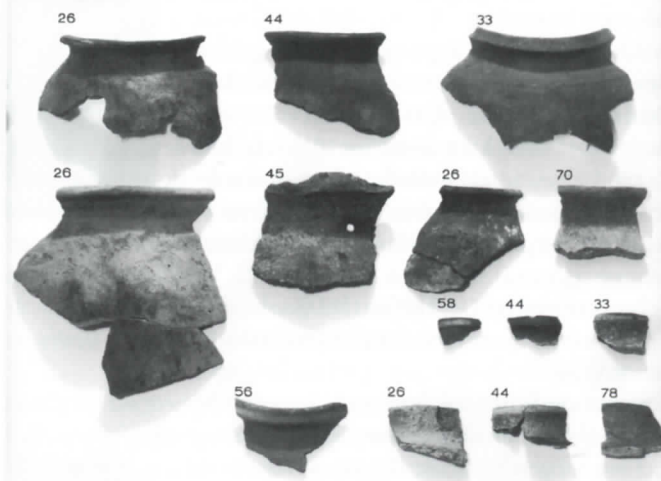
Tot 1972 werd het Amsterdamse archeologische stadskernonderzoek verzorgd door het *Instituut voor Prae- en Protohistorie (IPP)* van de *Universiteit van Amsterdam*. Het was duidelijk dat de geschiedenis van Amsterdam en het Amstelland niet goed kon worden bestudeerd zonder ook kennis te nemen van de geschiedenis en de ouderdom van de buurgemeenten. Binnen dit kader werden door het IPP opgravingen verricht in onder andere Ouderkerk aan de Amstel (1952) en in Diemen (1963).

Boerderij *De Stenen Kamer*

Het eerste archeologische onderzoek dat ooit in Diemen werd uitgevoerd van 17 juni tot 12 juli 1963. De keuze van de archeologen van het IPP was gevallen op een weilandje ten noorden van de boerderij *Nooit Gedacht* aan de Ouderkerkerlaan 116. Deze boerderij en het onbebouwde stukje grond waren het eigendom van Arie de Jong. Op het weilandje waar De Jong zijn koeien liet grazen stond oorspronkelijk boerderij *De Stenen Kamer* van Barend H. Vedder aan de Ouderkerkerlaan 114. Op 24 februari 1935 brandde de boerderij *De Stenen Kamer* geheel af. Een ooggetuige uit die tijd meldde: "Tijdens zo'n brand is de helpende hand groot, maar vaak ondeskundig, zoals ook hier. Mensen begonnen de touwen, waaraan de koeien vaststonden, door te snijden, maar konden ze niet naar buiten krijgen. Door een aanstormend paard sprong een marechaussee in paniek opzij en belandde in de mestput. Het was voor hem 'uit de band, in de mest'." De restanten van de boerderij werden later geheel gesloopt.

'Steene Caemer'

Vanaf de Middeleeuwen tot in de zestiende eeuw waren de meeste boerderijen en woonhuizen op het platteland van hout. Dit gold ook voor de minder gefortuneerde lagere adellijke personen die buiten de steden woonden en zich geen stenen woonsteden konden veroorloven. Om zichzelf en hun familieleden toch tegen dreigend onheil te kunnen beschermen lieten sommigen één van hun kamers geheel in steen optrekken. In feite waren

deze 'stenen kamers' voorlopers van een geheel stenen woonhuis. Diverse documenten uit de 14e en 15e eeuw beschrijven zulke "Steene Caemers".

Archeologisch onderzoek

Om toestemming voor de opgraving te verkrijgen werd in mei 1963 door de archeologen van het IPP overleg gepleegd tussen onder andere burgemeester mr. J.H. Strumphler Tideman, gemeentesecretaris M. van Silfhout, wethouder Onderwijs P.J. Schneider, hoofdbatenaar Gemeentewerken afd. Weg- en Waterbouw H.M. Roukes en de grondeigenaar Arie de Jong. Om meer over de oude boerderij te weten te komen bezochten de archeologen ook de erven van de voormalige bewoner Barend Vedder. Zij woonden in een boerderij aan de overkant (Ouderkerkerlaan 161). Dit bezoek leverde weinig op want, zo lezen we in het dagrapport: "Binnen de bedompte, weltfremde, met evenwel zeer aardse petroleumwalm bezwangerde, sfeer mocht het geen wonder heten, dat de papieren van de Stenen Kamer niet te vinden waren, weggegooid of verbrand".² Aangenomen werd dat de in 1935 afgebrande boerderij *De Stenen Kamer* rond 1900 was gebouwd. De funderingen zouden echter een stuk ouder kunnen zijn. Zoals verwacht, werden veel oude funderingsresten in de grond aangetroffen. De

In 1935 werd de boerderij "De Stenen Kamer" aan de Ouderkerkerlaan door brand verwoest. Van deze boerderij voor de brand zijn helaas geen afbeeldingen bekend (foto J. van Drie).

muurresten van de oudste fase dateren uit de periode tussen 1550 en 1625. Later in de 17de eeuw werd de boerderij gerepareerd of uitgebreid.³

Kogelpotten

Op een grote diepte, direct op het veen, werden de oudste voorwerpen opgegraven. Dit waren fragmenten van lokaal vervaardigde eind 12e-eeuwse kogelpotten van grijs aardewerk, geïmporteerd Andenne aardewerk en fragmenten van Pingsdorf en Paffrath proto-steengoed kannen. Bijzondere vondsten waren onder andere een spinsteentje en fragmenten van een groot houten karrenwiel (met een gereconstrueerde diameter van 1 m).⁴

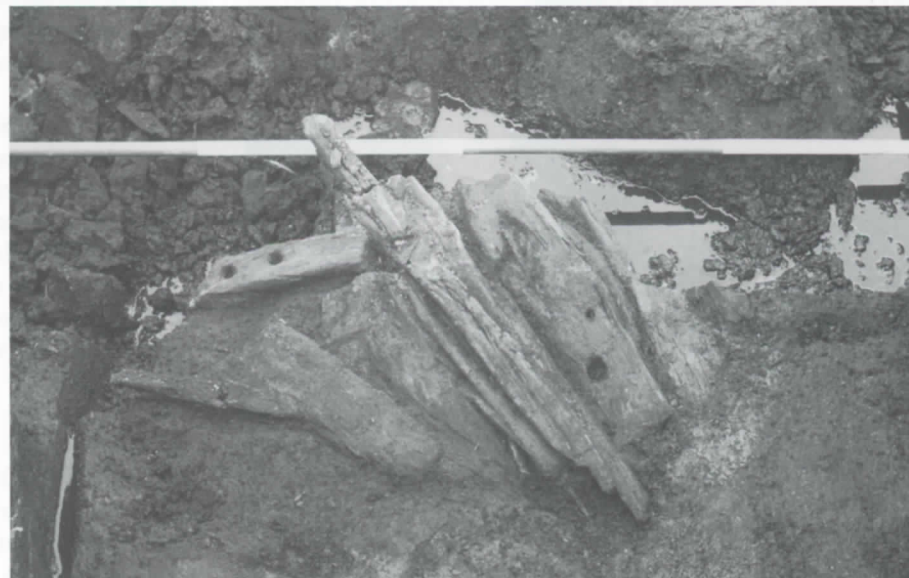
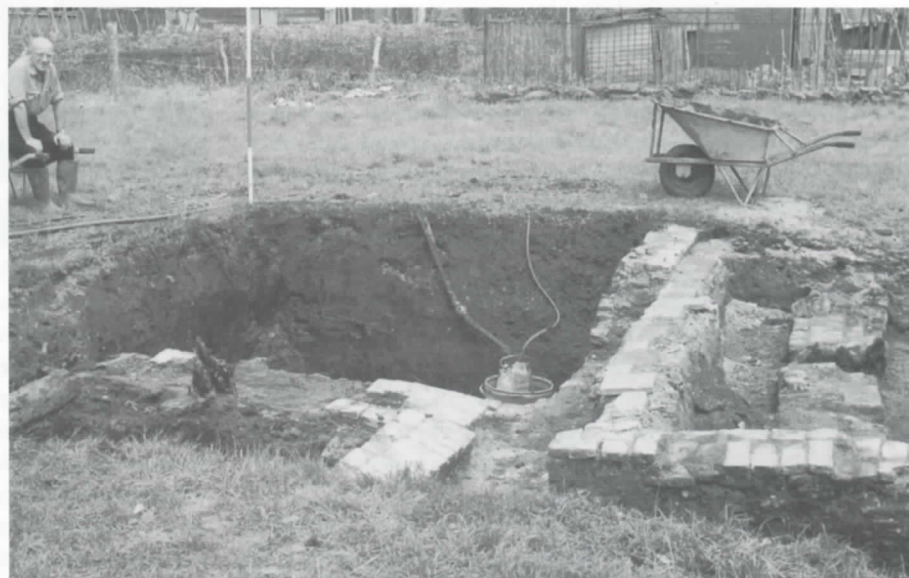
Een van de conclusies die na het archeologische veldwerk kon worden getrokken is dat de veehouderij reeds in de 12e eeuw in toenemende mate aan belang had gewonnen. Met name uit de inventarisatie van de nog in de grondlagen aanwezige pollen is komen vast te staan dat de pioniers uit het eind van de 11de en het begin van de 12de eeuw zich weliswaar eerst op akkerbouw hadden gericht, maar dat men reeds voor de 13e eeuw overging op veeveelt.⁵

Noten

1. Reurekas, Uijtewaal-Heus e.a. 1978, p. 12-13.
2. IPP protocolboek 1963.
3. Regteren Altena & Sarfatij 1969, p. 217-221; zie verder Schmitz 1987, p. 57-60.
4. Regteren Altena & Sarfatij 1969, p. 221-225.
5. Lagerweij & Veerkamp 2009, p. 66-67.

Literatuur

- **Beek, P.J.** ter: *Historie van Diemen*, Amsterdam 1957, p. 18-19.
- **IPP**: *Het oudheidkundig bodemonderzoek van middeleeuwse nederzettingssporen aan de Ouderkerkerlaan te Diemen (N.H.) (17. VI – 16.VII.63)*, Protocolboek Universiteit van Amsterdam, Instituut voor Prae- en Protohistorie, Amsterdam 1963.
- **Lagerweij, Ab & Jørgen Veerkamp**: *Archeologisch onderzoek van een middeleeuwse dorpsterp te Oud-Diemen; een 12e-eeuwse overstroming in de hoofdrol*, in: Blok, Hanna, Wiard Krook, Pieter van Reenen & Ruud Wiggers (red.): *Diemen in het land van Amstel*, Amsterdam 2009, p. 30-74.
- **Regteren Altena, H.H. van & H. Sarfatij**: *A Late-Medieval Site at Diemen, Prov. North Holland*, in: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 19, 1969, p. 215-232.
- **Reurekas, F., M.A.C. Uijtewaal-Heus, e.a.**: *50 jaar Vrijwillige Brandweer "In Aller Belang" 1928-1978*, Diemen 1978.
- **Reurekas, J.F.**: *Diemen in grootmoeders tijd*, Zaltbommel 1993, nr. 43.
- **Schmitz, E.**: *Archeologisch Onderzoek in Diemen*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Diemen 1987, p. 33-64.

Verschillende fasen van het archeologische onderzoek in 1963 van de voormalige boerderij "De Stenen Kamer" aan de Ouderkerkerlaan. De onderste foto toont de restanten van een groot houten karrenwiel uit de 12e eeuw. Uit dezelfde periode dateren de fragmenten van kogelpotten van grijs aardewerk op de linker pagina (foto's IPP Amsterdam).

OVER WATERVERKOOP, LUIDKLOKKEN, ORGEL, ARMENBANKJES EN CHRISTELIJK VERENIGINGSLEVEN

Bauke Wink

Van 1866 tot eind 1984 was de Hervormde Kerk met zijn markante toren het gezichtsbepalende punt van Diemerbrug en later Diemen. Door de terugloop van het aantal kerkgangers en de ontwikkeling van de woningbouwplannen voor Diemen-Zuid viel in 1984 definitief het doek voor de kerk waar midden jaren zestig nog 2550 van de 9200 inwoners van Diemen kerkten. In de jaren vijftig en begin zestig waren tijdens de ochtenddienst drie- à vierhonderd kerkgangers aanwezig en tijdens de avonddienst ook nog eens tussen de vijftig en honderd.

Hierbij een korte terugblik op de geschiedenis van deze kerk, die de meeste oudere Diemenaren nog kunnen uittekenen. Maar ook voor veel automobilisten van en naar het Gooi was de kerk een herkenningspunt.

Oudste geschiedenis

Op een plek aan het begin van de Ouderkerkerlaan, vlak bij de Diemerbrug, die toen nog in het verlengde van de Ouddiemerlaan lag, werd in 1807 gestart met de bouw van een nieuwe kerk voor de *Hervormde Gemeente* van Diemen. Tot dan speelde het kerkelijk leven zich af in de eeuwenoude Mariakerk in Oud-Diemen, het tegenwoordige Diemen-Noord. Tijdens de reformatie rond 1580 werd deze kerk in bezit genomen door de protestanten. Op een aantal tekeningen en etsen van Rembrandt is deze kerk, met een toren van circa 30 m hoog, vastgelegd. De slappe veengrond

De toren van de Hervormde kerk gefotografeerd vlak na een blikseminslag in 1902 (coll. HKD).

was er uiteindelijk debet aan dat de kerk en met name de toren begon te verzakken en een gevaar voor de omgeving ging opleveren. Hierdoor werd besloten tot afbraak in 1807.

Van Oud-Diemen naar Diemerbrug

Aangezien Diemerbrug (het huidige Diemen-Centrum) in het begin van de 19e eeuw een steeds belangrijker plaats begon in te nemen, besloot men om de nieuwe kerk te bouwen op de hierboven beschreven locatie. De kerk was hierdoor beter bereikbaar voor gelovigen uit de wijde omgeving zoals de Watergraafsmeer, Duivendrecht, de Venserpolder en de Bijlmermeer.

De bouwtechnische kwaliteit van deze nieuwe kerk bleek na ruim een halve eeuw bedroevend slecht. Om deze reden was het noodzakelijk de kerk in 1865 weer af te breken.

Op exact dezelfde plek legde mevrouw P.D. van Tienen-de Klerk op 16 november 1865 de eerste steen voor de nieuwe Nederlands Hervormde kerk, die daarna jarenlang zo gezichtsbepalend werd voor het centrum van Diemen.

Aan de zuidkant van de kerk bevond zich een consistorie- of kerkkamer. In 1926 werd deze afgebroken en vervangen door een ruim verenigingsgebouw voor de diverse activiteiten van verschillende verenigingen uit de *Hervormde Gemeente*.

Waterverkoop

De Hervormde Kerk zorgde sedert 1882 voor redelijk schoon water voor de inwoners van Diemen. In een grote regenbak, die aan de kerk was vastgemetseld, werd regenwater opgevangen. De kerkmeesters verpachtten de bak. De pachter moest tenminste twee keer per dag de dorpsbewoners gelegenheid geven om water te kopen. Hij mocht niet meer rekenen dan de 'marktprijs' van 2 cent per emmer. In 1887 werd Diemen aangesloten op de Vechtwaterleiding, waarmee aan deze bijverdienste voor de kerk een einde kwam.

Luidklokken

De Mariakerk in Oud-Diemen was voorzien van drie luidklokken. Na de sloop van deze kerk in 1807 verhuisde één klok, die in 1753 door Ciprianus Cranz, Jansz. te Amsterdam was gegoten, naar de nieuwe kerk in Diemerbrug. Na de sloop van deze kerk in 1865 werd de klok opnieuw gebruikt in de kerk, die in hetzelfde jaar op dezelfde plaats werd gebouwd.

Op 23 december 1942 werd de klok gevorderd door de Duitse bezetter ten behoeve van de oorlogsindustrie. Niemand had verwacht

Het fraaie kerkorgel uit 1867 uit de Hervormde kerk (prentbriefkaart coll. Taco ten Dam)

de klok ooit nog terug te zien. Gelukkig kwam er in 1945 bericht uit Groningen, dat de bronzen klok nog niet was omgesmolten en zich nog aldaar bevond! Na de sloop van de Hervormde Kerk in 1984 kreeg de klok in 1988 haar huidige, waardevolle bestemming als onderdeel van het Diemense oorlogsmonument op de locatie aan de D.J. den Hartoglaan bij het gemeentehuis.

In 1944 stond de kerk overigens ook ten dienste van de luchtbescherming. Dorpsgenoten zoals Jan Heek, Klaas Roest, Poster, Lüschen, Arens, Jan van Drie en Gerrit van Sijveld postten dag en nacht in duo's in de toren van de kerk. Sommigen konden daarmee tewerkstelling in Duitsland ontlopen. In de toren, waar het verschrikkelijk koud kon zijn, loerden zij door een luikje dat normaal gebruikt werd om de vlag uit te hangen. Als er een vliegtuig gesignaleerd werd, moesten zij dit doorgeven aan het politiebureau aan de Hartveldseweg waar dan verder zorg gedragen werd voor het luchtalarm.

Fraai kerkorgel

De in 1865 gebouwde Hervormde Kerk werd in 1867 voorzien van een fraai kerkorgel, vervaardigd door de firma *Flaes & Brünjes* te Amsterdam. Vele organisten begeleidden de samenzang tijdens de dienst op dit instrument. Na 1945 werd de heer J.C.A. Bredschneider, hoofd van de *School met de Bijbel* aan Ouddiemerlaan, vaste organist van de gemeente.

Nadat in 1974 het kerkgebouw werd gesloten, demonteerde de firma *Flentrop* in 1978 het orgel ter voorkoming van schade en sloeg het op in Zaandam. In 1993 werd het orgel, nadat *Flentrop* het volledig gerestaureerd had, verkocht en geïnstalleerd in de kerk van de *Protestantse Gemeente* te Schaarsbergen, waar het tot op de dag van vandaag nog te beluisteren valt.

Armenbankjes

Het interieur van de kerk uit 1865 was geheel volgens de calvinistische traditie, sober en eenvoudig. Aan de zuidzijde, direct tegenover de ingang, bevond zich de preekstoel met links en rechts de banken voor de ouderlingen, kerkvoogden en diakenen. De twee lange zijden langs de muur en het middenschip waren voorzien van weinig comfortabele banken, die met deurtjes konden worden afgesloten.

Gemeenteleden konden een eigen vaste plaats huren bij de kerkvoogdij. Voor gemeenteleden, die zich dit niet konden veroorloven, waren links achter in de kerk de zogenaamde 'armenbankjes' en direct voor de preekstoel een aantal losse stoelen. Deze plaatsen waren ook bestemd voor gemeenteleden die principieel geen plaats wilden 'huren' in de kerk.

Vijf minuten voor aanvang van de dienst ging naast de preekstoel een lampje branden. Dit was het teken dat vanaf dat moment alle plaatsen voor iedereen vrij beschikbaar waren.

In 1959 voerde de 'overbuurman' van de kerk, het timmer- en aannemersbedrijf *J. Buitenhuis & Zonen*, een grote restauratie uit. De fundering werd op orde gebracht en het interieur aangepast aan de nieuwe eisen van die tijd. De oude banken werden vervangen door nieuwe lange banken met een beter zitcomfort en verwarming onder de voeten. Ook het verenigingsgebouw kreeg een fraaie opknappbeurt met onder meer een nieuwe centrale verwarmingsinstallatie. Het fenomeen van de gehuurde zitplaatsen in de kerk kwam hiermee ook ten einde; voortaan kon iedereen vrij plaats nemen zonder beperking.

Wollen sokken in de Hongerwinter

In 1888 stemde de raadsvergadering in met het voorstel om in de openbare school een zondagsschool te starten. Toen in 1926 het nieuwe verenigingsgebouw bij de kerk beschikbaar kwam, werd de zondagsschool voortaan hier gehouden.

Jacob Olie fotografeerde op 28 februari 1895 de Weesperstraat met op de achtergrond de Hervormde kerk (coll. Stadsarchief Amsterdam).

Op deze prentbriefkaart uit ca. 1905 is aan de zuidkant van de kerk de veelhoekige consistorie- of kerkkamer nog zichtbaar (coll. HKD).

Onder leiding van de familie Smeenk uit Amsterdam werd de zondagsschool in Diemen gedurende tientallen jaren voor gereformeerde en hervormde kinderen de invulling van de zondagmiddag. Meer dan honderd kinderen waren wekelijks aanwezig! Het traditionele hoogtepunt was de jaarlijkse kerstviering in de kerk met een grote kerstboom, een spannend kerstverhaal en een cadeautje voor ieder kind. Dit kon zijn een kleurboek of puzzel, maar ook een leesboek (weliswaar met een christelijk karakter), bijvoorbeeld van W.G. van der Hulst. Daar werd altijd een sinaasappel of mandarijn bij gegeven. Een saillant detail is wel dat in 1944, tijdens de Hongerwinter, alle kinderen een paar gebreide wollen sokken kregen.

Na sluiting van de kerk in 1974 verhuisde de zondagsschool naar de nieuw gebouwde *Schuilplaats*. Het aantal bezoekende kinderen liep in de loop van de tijd sterk terug. In 1987 werd het honderdjarig bestaan van de zondagsschool op bescheiden schaal gevierd. Kort daarna was het aantal deelnemers echter zo gering dat besloten werd te stoppen met de activiteiten.

Apart van de zondagsschool hield men voor oudere kinderen in het verenigingsgebouw, gelijktijdig met de ochtenddienst in de kerk, de jeugdkerk.

Verenigingsgebouw

In 1938 werd in het verenigingsgebouw gestart met een kleuterschool voor gereformeerde en hervormde kinderen. In 1957 verhuisde deze kleuterschool, met kleuterjuf Klopmeijer, naar de nieuw gebouwde *Prinses Marijkeschool* in de gelijknamige straat. Naast de vergaderingen van de kerkenraad, kerkvoogdij en diaconie werd het verenigingsgebouw gebruikt voor bijeenkomsten van de *Vrouwenbond*, de padvinderij (onder leiding van mevrouw Hagen, de vrouw van de toenmalige predikant), de *Christelijke Jonge Mannen Vereniging* (C.J.M.V.) en de *Christelijke Gemengde Zangvereniging 'De Lofstem'*.

Van zangvereniging tot instuif

De zangvereniging *De Lofstem* werd in 1921 opgericht. In 1924 volgde het kinderkoor *De Jonge Lofstem*. Beide koren verleenden regelmatig hun medewerking aan de kerkdienst. Daarnaast verzorgde *De Lofstem* verschillende jubileumuitvoeringen met bijvoorbeeld de *Diemer Harmonie*, Louis van Dijk en andere bekende solisten. In 1996 was het ledental dusdanig teruggelopen dat het onvermijdelijk werd het koor na 75 jaar op te heffen.

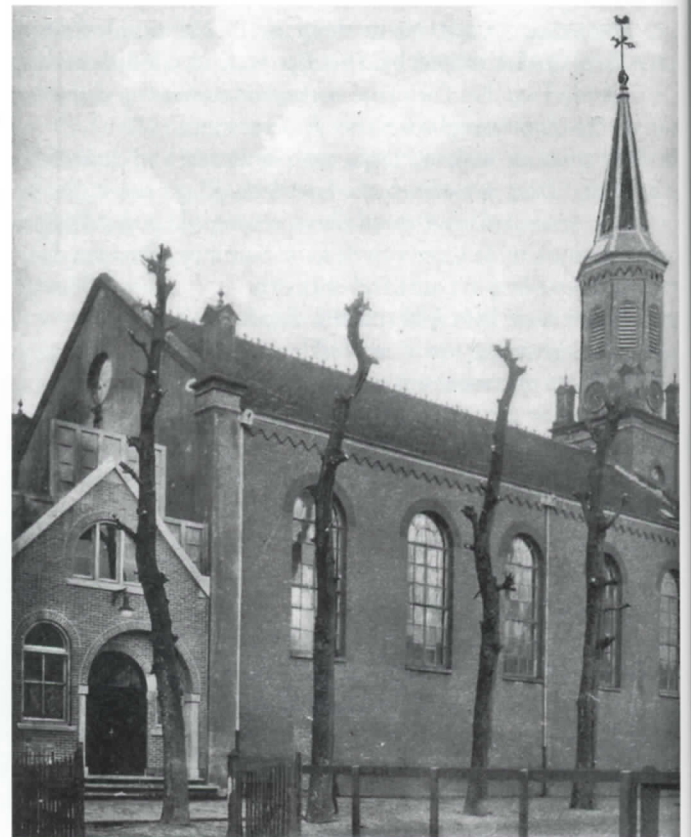
In 1922 werd de *Christelijke Jonge Mannen Vereniging* (C.J.M.V.) opgericht. Naar leeftijdsgroep werden de jongens, respectievelijk jongemannen, over de clubs *Daniël I*, *Daniël II* of *Daniël III* verdeeld. Het jaarlijks hoogtepunt was de opvoering van een toneelstuk waarbij de twee zalen van het verenigingsgebouw tot minischouwburg werden omgetoverd. Eind jaren vijftig mochten ook de meisjes zich bij dit verenigingsleven voegen en werd de naam C.J.M.V. veranderd in *Christelijke Jongeren Vereniging* (C.J.V.). Bovendien werd de naam *Daniël* gewijzigd in de meer eigentijdse naam *Dukdalf*.

Onder auspiciën van de *Hervormde Jeugdraad* was daarnaast in het speeltuin-gebouwtje aan de Emmastraat een groep

jongeren actief met instuif *De Estaminet*. Door het samengaan van *Dukdalf* en *Estaminet* ontstond de instuif *DEE*, die vanaf 1967 in de (nieuwe) *Schuilplaats* wekelijks op zaterdag voor zo'n 100 jongeren de avond verzorgde met dans, muziek, lezen, praten en (fris)drank. Verder was er de jaarlijkse bazaar in het verenigingsgebouw, waarbij de verenigingen gezamenlijk uitpakten met verkoop van spullen, rad van avontuur, prijssschieten, 'bussiegooien' enz. De opbrengst ging naar een van te voren bepaald doel of was ter leniging van de schulden van de kerk.

Nieuwe plannen

In 1965 werd de *Hervormde Gemeente Diemen* formeel opgeheven en werd Diemen met Duivendrecht een wijkgemeente van de

In 1926 werd de kerkkamer afgebroken en vervangen door een verenigingsgebouw (coll. HKD).

nieuwe *Hervormde Gemeente Bijlmermeer*. In hetzelfde jaar werd besloten tot de bouw van een kerkelijk wijkcentrum in het (huidige) centrum van Diemen. Dit in verband met de uitbreiding met nieuwe woningen richting Diemen-Noord en het mogelijk op termijn verdwijnen van het 'oude' kerkgebouw.

In 1967 werd dit nieuwe wijkcentrum *De Schuilplaats* feestelijk geopend.

In april 1968 vond een gesprek plaats tussen ds. E. Hagen, in zijn functie van voorzitter van de *Hervormde Bijlmerraad*, pastoor Bakker van de *Sint Petrus' Banden* parochie en burgemeester J.H. Strumphler Tideman. Hierbij gaf de burgemeester inzage in plannen voor de bouw van 4000 woningen voor zo'n 12.000 inwoners in Diemen-Zuid I.

De gevarieerde lintbebouwing van de Ouderkerkerlaan en de huizen van de P.J. ter Beekstraat, Weesperstraat en Prins Hendrikkade zouden worden afgebroken. Ook in Duivendrecht en Bijlmermeer (Amsterdam) stonden grote nieuwbouwplannen op stapel, waardoor de voormalige polders tot een aaneengesloten woongebied omgevormd gingen worden. De kerkgebouwen (rooms-katholiek en hervormd) in Diemen en Duivendrecht zouden als gevolg hiervan verdwijnen en in plaats hiervan werd gedacht aan een nieuw groot en centraal gelegen gemeenschapcentrum, waarin alle kerken een plek kregen.

Sluiten en slopen

Na vele vergaderingen en het maken van nieuwe plannen door het kerkbestuur en verschillende commissies, in verband met deze grootschalige veranderingen, werden de verwachtingen door de realiteit ingehaald. De nieuwe bewoners van Diemen-Zuid, veelal afkomstig uit Amsterdam, bleken een beduidend minder kerkelijke achtergrond te hebben dan verwacht. Bovendien verminderde het reguliere kerkbezoek: de oude kern 'vergrijsde' en de jongeren beleefden hun geloof op andere wijze of zeiden de kerk vaarwel.

Tenslotte ondervond de ontwikkeling van Diemen-Zuid grote vertraging als gevolg van de instortende woningmarkt, waardoor met name koopwoningen in de vrije sector niet aan de man te brengen waren.

Gevolg hiervan was dat het 'oude' kerkgebouw aan de Ouderkerkerlaan en de *Schuilplaats* ruim voldoende waren om de nieuwe ontwikkelingen op te vangen. Lange tijd werd om-en-om op zondag in de 'oude' kerk, dan wel de *Schuilplaats*, de eredienst gehouden. Uiteindelijk werd in 1974 de markante hervormde kerk aan de Ouderkerkerlaan gesloten en verwisselde deze voor een symbolisch bedrag verschillende malen van eigenaar. Gedurende vier jaar was de *Johan Maasbach Wereldzending* eigenaar van de kerk, hetgeen leidde tot felle discussies in de gemeenteraad. Uiteindelijk bleek dat de toestand van het kerkgebouw, vanwege achterstallig onderhoud, zo slecht te zijn dat restauratie onmogelijk is. De gemeente besloot het gebouw terug te kopen, te slopen en de grond te bestemmen voor woningbouw. Eind 1984 werd met de sloop begonnen en verdween een karakteristiek herkenningspunt in de gemeente Diemen.

Met dank aan een aantal (oud-)Diemenezen voor het delen van hun persoonlijke herinneringen.

Literatuur

- **Beek**, P.J. ter: *Historie van Diemen*, Amsterdam, 1957.
- **Kruiswijk**, Martin: *De Schuilplaats 1967-2004*, 2004.
- **Mulder**, Jan, Hanna **Blok** & Karin van **Reenen** (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Diemen 1987.
- **Historische Kring Diemen** (diverse uitgaven).

De sloop van de kerk vanaf 1984 in fasen (coll. Stadsarchief Amsterdam).

Terugblik door een oud-raadslid en -wethouder 1972-1986

DIEMEN-ZUID VAN WEILAND NAAR WOONWIJK

Alfons Ruitenbeek

De grote verandering van het grondgebied van de gemeente Diemen kan niet los worden gezien van het aanleggen van nieuwe woon- en werkgebieden in de zuidoostlob van Amsterdam. De komende aanleg van de Bijlmermeer - gedeeltelijk zelfs binnen de grenzen van Diemen - móést wel de zorgen hebben van de gemeente.

Nadat ik in 1957 vanuit Amsterdam-West naar het kleine Diemen 'emigreerde' - met toen nog maar 5000 inwoners - begon ik al snel rond te kijken. De r.k. kerk Sint Petrus' Banden, met de klok als uithangbord aan de toren, kende ik al uit mijn jongentijd. Vaak fietste ik er langs op weg naar het Gooi. Al in 1959 werd ik er belast met het beheer van het kerkhof dat achter de kerk ligt. Dat deed ik een flink aantal jaren. Van 1960-1972 was ik secretaris van het parochiebestuur. Vanuit die functie raakte ik in 1968 een aantal jaren betrokken bij de parochiële opbouw in de toen nieuwe Bijlmer.¹ Belangstelling

De Diemense wethouders Alfons Ruitenbeek (CDA) en Jan Wolf (PvdA) tijdens een van de vele commissievergaderingen (foto's Gerrit Hols).

voor het plaatselijk bestuur bracht ik uit Amsterdam mee. In 1972 werd ik tussentijds raadslid voor de KVP. Van 1974-1978 was ik de eerste fractievoorzitter van het toen al plaatselijk gevormde CDA.

In 1978 werd ik wethouder van Economische Zaken, Welzijn en Sport, en Financiën. Vanaf 1982 ruilde ik deze laatste portefeuille in voor die van Onderwijs. In 1986 mocht ik er mee stoppen.

Een vroege ervaring deed ik op als plaatselijk correspondent voor *De Volkskrant* en *De Tijd*. Ik maakte van 1964-1971 maandelijks verslag van de raadsvergaderingen. De eerste jaren zat ik samen met W. Roest van de *Diemer Courant* aan een heel klein tafeltje in het oude raadhuis aan de Hartveldseweg. De publieke tribune bestond uit weinig meer dan de vensterbanknissen en de centrale verwarming. Maar ik beschikte over alle raadsstukken! Van de kranten kreeg ik f 0,10 per geplaatste regel. Ze knipten erin of plaatsden het hele bericht niet. Langzamerhand hadden beide kranten geen interesse meer voor plaatselijk nieuws.

Pleidooi voor een sterke randgemeente

In mei 1961 publiceerde de gemeente Diemen een brochure met een standpunt over de gemeentelijke herindeling van West-Weesperkarspel; een gedegen boekje van 30 bladzijden met tal van plattegronden hoe de Zuidoostlob van Amsterdam er uit zou kunnen zien.²

Het was toen al duidelijk dat er een nieuwe stad in aantocht was. Verwezen wordt naar een door de Provincie op 21 mei 1957 ingestelde *Stadsrandcommissie*, die een structuurplan voor de agglomeratie Amsterdam moest vaststellen. Er zaten vertegenwoordigers in van de Provincie, Amsterdam, Diemen, Nieuwer-Amstel, Ouder-Amstel en Weesperkarspel. Er moest rekening gehouden worden met de vestiging van 90.000 inwoners van het zuidelijk deel (Amstelveen en omstre-

ken) en 100.000 in het zuidoostelijk deel (Diemen, Duivendrecht en omstreken). De vraag wordt gesteld welke gemeente het beste de bebouwingsplannen zou kunnen uitvoeren. Het boekje noemt twee mogelijkheden: de gemeente Amsterdam of een nieuw te vormen randgemeente. Gewezen wordt op het "Voorlopig Verslag" over wetsontwerp 5146, waarin staat "dat sterke randgemeenten onmisbaar zijn". Kiest de volksvertegenwoordiging voor toevoeging van West-Weesperkarspel (de Bijlmer) aan Amsterdam dan zijn de gevolgen duidelijk: de Zuidoostlob wordt een verlengstuk van Amsterdam - een gemeente van Halfweg tot Weesp ligt als "wenkend perspectief" voor ons -. Een bijgevoegde kaart toont dit perspectief: Diemen en Duivendrecht zijn verdwenen. Het voorliggend wetsontwerp mocht bemoedigend zijn. Burgemeester mr. J.H. Strumphler Tideman (PvdA) trad in 1956 aan en zou gedurende 28 jaar tot aan zijn pensioen bewoner van Diemen-Zuid blijven. Hij liet in die jaren niet na om aan te tonen, dat het wetsontwerp voor een sterke randgemeente alles had overgenomen wat voor Diemen gold. Misschien droomde hij zichzelf wel een burgemeesterschap daarin toe.... Een heel ander wenkend perspectief!

De Volkskrant van 29 augustus 2009 schrijft bij het overlijden van oud-VVD-minister Edzo Toxopeus (91): "Eén gevecht speelde hij heel hard als minister. Hij weigerde uitbreiding van Amsterdam met de Bijlmermeer. Maar na een heftige Amsterdamse lobby dwong een kamermeerderheid in 1964 de annexatie van de Bijlmermeer af."

Toxopeus trad in 1965 af door de val van het kabinet-Marijnen over het omroepconflict. Voor zover ik kan nagaan, was de gedachte aan een sterke randgemeente toen ook verdwenen. In 1968 werd besloten dat de Bijlmer voorlopig tien jaar bij Amsterdam zou horen. Tegen 1978 organiseerde de Provincie hierover hoorzittingen. Er was toen nauwelijks belangstelling om de status van de Bijlmer te veranderen.

Het is een verdienste van burgemeester Tideman, dat hij de gedachte van een annexatie van Diemen - op welke manier dan ook - altijd bij anderen verre heeft weten te houden.

Diemen-Zuid versus de Bijlmer

Ik breng de lezer nu terug naar de "zo

Presentatie aan het publiek van de nieuwbouwplannen Diemen-Zuid (foto's 1983 Gerrit Hols).

belangrijke geschiedenis van het bestemmingsplan Diemen-Zuid I". Zo is de aanhef van het Raadsstuk 25 juni 1975.³ We lezen daarin dat door de lange duur van de Koninklijke goedkeuring pas in oktober 1974 op dat moment de inzichten op allerlei onderdelen al belangrijk waren gewijzigd.

We vermelden hier dat al veel eerder bij de discussie over de aanleg van een industriegebied aan het Amsterdam-Rijnkanaal in Diemen-Noord leidde tot het instellen door de Raad van een Werkgroep Ruimtelijke Ordening, waarin burgers zitting konden nemen. Een belangrijke democratisering. Men denke aan de kreet "Diemen Noord GROEN". Deze werkgroep - ook ingezet voor Diemen-Zuid - wordt in dit raadsstuk met waardering naar voren gebracht vanwege de voortvarende aanpak.

Herinnerd wordt ook aan het moeilijke raadsbesluit in februari 1975. Er werd een spoedzitting van de Raad gehouden. Er was een aanbod van 100 miljoen gulden van minister Gruijters voor de afwerking van de al in zand aangelegde halfhoge wegen. Besloten werd de subsidie niet te accepteren, vooruitlopend op definitieve zekerheid of deze opzet van het wegensstelsel wel absoluut noodzakelijk was.

Ik kan me nog het dilemma herinneren. Eigenlijk was iedereen al lang van mening dat die halfhoge wegen niet door zouden moeten gaan. Ze lagen er al in zand, en de doorsnijdingen bepaalden de inrichting van het gebied. Amsterdam wilde de afwerking niet betalen, Diemen evenmin en de Provincie had het geld niet. En we moesten meten beslissen en nog dat jaar beginnen. Maar over het niet doorgaan van die halfhoge

wegen moest nog met Amsterdam gepraat worden. Een zeker risico...Maar het lukte onder voorwaarden, lees verder.

Hoogbouw

Uit het feit dat de flats in hoogbouw van de wijk *Beukenhorst* al gebouwd waren blijkt dat de *Stadsrandcommissie* Diemen-Zuid als een voortzetting van de Bijlmer met halfhoge wegen had gedacht. Zelfs de lettering van de wijken was geregeld: "A" voor Duivendrecht; "B" en "C" voor Diemen en "D" enz. voor de Bijlmer. Het bestemmingsplan moest dus gewijzigd worden. Maar zo snel mogelijk. Veel overleg met andere overheidsinstanties. Een procedure "artikel 19 Wet op de Ruimtelijke Ordening" werd gekozen. Maar dan mogen er geen belangrijke bezwaren (bijvoorbeeld van andere overheidsinstanties) komen. Er werd een 'basisplan' opgesteld, waarin de hoofdlijnen zijn neergelegd: indeling in wegen, groen en bebouwing, woonbebouwing en bijzondere bebouwing, laag-middelhoogbouw tegenover hoogbouw. Het basisplan werd uitgewerkt in deelplannen, waarvoor steeds afzonderlijke "Verklaringen van geen bezwaar" moesten worden aangevraagd. Door middel van het basisplan kon de samenhang van de deelgebieden worden gewaarborgd.

Gewijzigd plan

Het hier besprokene is geen raadsvoorstel, maar lijkt meer op een discussiestuk. Gemeld wordt dat er geen bezwaar meer is tegen het verdwijnen van de halfhoge wegen. Amsterdam had slechts een paar voorwaarden: kruisingsvrije fiets-, voet- en bromfietsroutes van noord naar zuid (dus van Amsterdam-Oost naar de Bijlmer); doortrekking van de Middenweg en de aansluiting van de Verlengde Gooiseweg. (in die dagen liep de snelweg A1 nog door het centrum van Diemen, terwijl de Diemerdreef nu aan de zuidkant zorgt voor de aansluiting aan de 'verlengde' Gooiseweg).

Een brug tegenover de Arent Krijtsstraat zou in het plan worden opgenomen; een voetgangersbrug in het verlengde van Ouddiemerlaan - Ouderkerkerlaan wordt wel genoemd en het behoud van de Hervormde Kerk wordt afhankelijk gemaakt van de zich voordoende mogelijkheden voor het exploiteren van dit leegstaande, sferbepalende gebouw. Veel aandacht wordt besteed om sluipverkeer door Diemen-Zuid te voorkomen. Ook de wegen in de wijkjes zouden smal moeten zijn. De eerste toepassing van 'woonerven' in Diemen volgde daaruit!

Het doortrekken van lijn 9 wordt ook al vermeld, maar met de ringweg A10 was het nog niet zo ver. Voor een sociale opbouw van het plan wordt aanbevolen koop- en huursector en laagbouw, middelhoog- en hoogbouw zoveel mogelijk door elkaar te laten plaatsvinden. Voor de bebouwingsgraad wordt gedacht aan 32 á 33 woningen per ha. Het door de werkgroep gestelde dat de dichtheid niet ten koste mag gaan van de leefbaarheid, wordt onderschreven: "het woonmilieu is minstens zo belangrijk voor het zich thuisvoelen van de bewoner als de woning in engere zin". Een opmerkelijke verschuiving van de oorspronkelijke geplande hoogbouw naar laagbouw wordt voorgesteld.

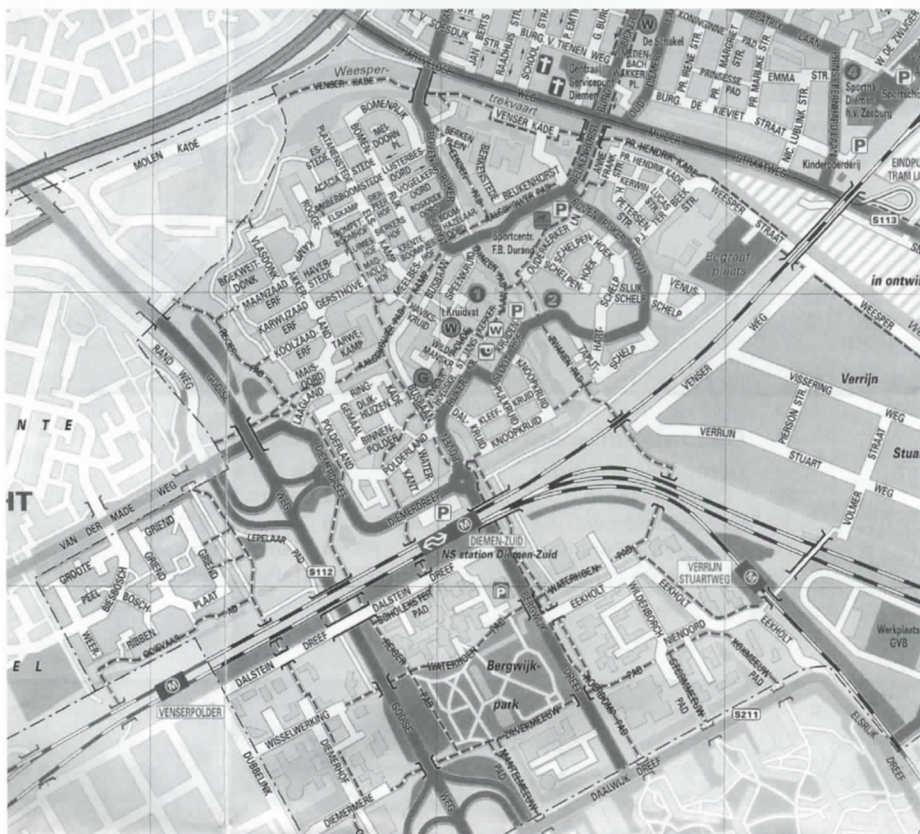
Indeling in wijkjes

De halfhoge wegen konden dus worden afgegraven. Het zand werd over het hele gebied verspreid en is daardoor iets hoger komen te liggen. Maar door de oorspronkelijke opzet was de indeling in wijkjes al ontstaan. De wijkjes zouden namen uit de natuur krijgen. Zo ontstonden *Akkerland*, *Kruidenhof*, *Schelpenhoek*, *Polderland* en *Bomenrijk* en, nadat het vonnis over de Hervormde Kerk was geveld, ten slotte de *Anne Frankwijk*. De kerk was nog korte tijd in het bezit van Johan Maasbach, een evangelist. Daarna waren er nog pogingen om er een 'kunsthal' in te vestigen. Helaas lukte dit allemaal niet.

Doordat er voor de wijkjes verschillende architecten werden gekozen, heeft Diemen-Zuid een gevarieerde aanblik gekregen. Zie maar de bultvormige woningen in *Polderland* die onder één gebogen dak meerdere woningen hebben. Of de woonhuizen in *Schelpenhoek* van de antroposofische architect Alberts. Deze bouwde later het hoofdkantoor van ING bij het *Winkelcentrum Amsterdamse Poort* in de Bijlmer. De overeenkomsten zijn duidelijk.

Omdat de architecten soms over 'hun' grenzen heen ontwierpen, moesten in de B&W-vergaderingen knopen doorgemaakt worden. Maar in die periode stond "Diemen-Zuid" altijd op de agenda.

De door heel Diemen-Zuid slingerende Bovenrijkersloot is bedoeld om de wijken aan elkaar te verbinden en een langzaam-verkeersroute te verkrijgen. Daar tegenover is er een busbaan aangelegd. De oorspronkelijke afsluiting met een slagboom, die regelmatig vernield werd, moest al snel door een 'valkuil' worden vervangen. In de loop der jaren was er in de gemeenteraad regelmatig een discussie over het openstellen van de busbaan, vaak

Diemen-Zuid, detail plattegrond van Diemen (uitgave gemeente Diemen).

met wisselende meerderheden. Maar het openstellen zou om aanvullende maatregelen wegens geluidshinder aan de woonhuizen vragen. Sinds het winkelcentrum Kruidenhof 'omgedraaid' is, wordt er niets meer over gehoord.

De handhaving van de Ouderkerkerlaan, zij het in de vorm van fiets-voetpad, leidde tot een slingerende route door de wijken heen. Dat zorgde hier en daar voor onduidelijkheden, waar straat en laan te dicht bij elkaar liggen.

Wijk Biesbosch

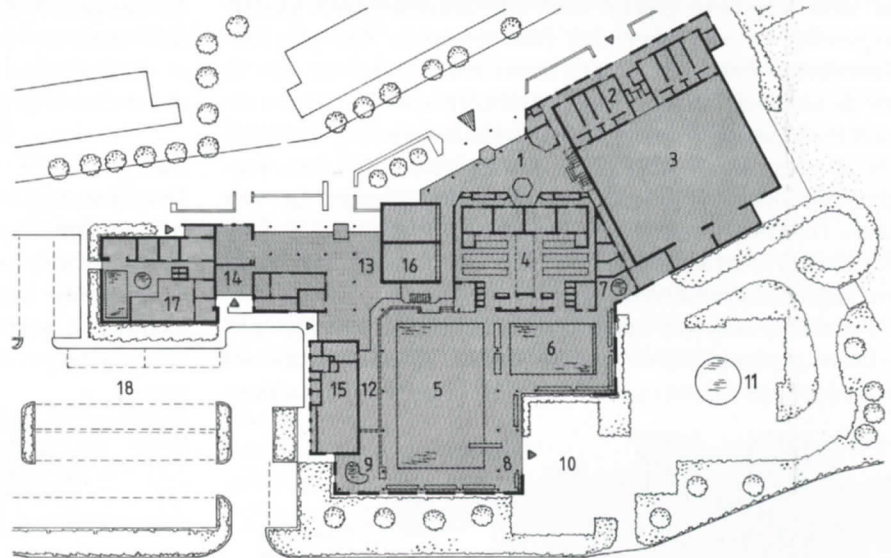
De wijk *Biesbosch* is ontstaan door een grenswijziging. Door de aanleg van de Bijlmermeer waren er grenswijzigingen nodig. Een ingewikkelde zaak en van belang voor gemeenten met betrekking tot de uitkering uit het gemeentefonds. Zowel inwonersaantallen en oppervlakten komen er aan te pas, terwijl er ook een wetsvoorstel voor nodig is. Omdat dit nog niet rond was toen er al flatgebouwen in het noordelijk deel van de Bijlmer stonden, liep de grens met Diemen dwars door de woningen van de E-buurt. Met een noodmaatregel is de grens langs de liftkokers gelegd. Er gingen 751 inwoners over naar Amsterdam. Diemen kreeg compensatie door de overdracht van de wijk *Biesbosch* langs de Van der Madeweg. Deze was ontwikkeld door gemeente Ouderkerk ten behoeve van Duivendrecht.

Zwembad

Oorspronkelijk was een zwembad gepland op de plek waar nu de GVB-werkplaats is. Maar toen wethouder Fred Duran (*PvdA*) bezig was om dit jarenlange verlangen tot werkelijkheid te brengen, werd gedacht aan Diemen-Zuid in het toen genoemde overgangsgebied, ongeveer waar vroeger de Ouderkerkerlaan lag. Samen met een zwembad-werkgroep en het wegwerken van veel bezorgde vragen, lukte het hem na uitermate veel voorbereiding aan het eind van zijn laatste periode het raadsvoorstel aangenomen te krijgen. Het ging dan ook om niet minder dan een krediet van ruim 12 miljoen gulden. Al eerder was besloten om van een openluchtbad af te zien. Gekozen werd voor een sportcentrum met zwembad en sportzaal. Als laatste daad voor zijn aftreden verzette Duran in de zomer van 1978 met een dragline de eerste hap grond!

Helaas heeft hij door zijn onverwacht overlijden het complex niet meer gereed zien komen. De Raad koos toen als naam

sportcentrum wethouder f. b. duran

Overzicht van het Sportcentrum Wethouder F.B. Duran in 1980 (Gemeentearchief Diemen).

Sportcentrum Wethouder F.B. Duran. De feestelijke opening verrichte in september 1980 zijn weduwe mevrouw E. Duran-Meisner.

In september 1978 volgde ik Duran op als wethouder van onder andere Sportzaken. Al snel kreeg ik te horen, dat de stedenbouwkundige niet akkoord kon gaan met het nogal hoge gebouw. De bassins moesten worden ingegraven. Maar het nieuwe ontwerp mocht niet meer kosten. Er was een aantal misverstanden. Ik moest twee keer een aanvullend krediet aan de Raad vragen. Vervolgens moesten we besluiten om het gebouw voor de sauna door een particulier te laten bouwen en exploiteren.

Ook voor de *Dienst Gemeentewerken*, onder leiding van directeur ingenieur. J.M. Zuydervliet, was het een uitermate groot project. Er was een projectgroep die mij regelmatig op de hoogte hield. De namen Dekkers en Frederiks moeten daarbij genoemd worden. Samen met het *Bureau Sportzaken* hield ik me bezig met de organisatie. Van Maarschalkerweerd was het eerste hoofd. Andere betrokkenen waren het architectenbureau Baanders, Frenken, Wilgers en Verhey uit Amsterdam en aannemer *Sportbouw* uit Kedichem.⁴

In de Gemeenteraad waren veel discussies over de stelling dat de exploitatie misschien aan *Sportfondsen* kon worden overgedragen en over de rapporten van de *Vereniging van Nederlandse Gemeenten*.

Het waren voor een wethouder spannende tijden. Zeker toen *Het Parool* in een groot artikel de gang van zaken rond de bouw van ons zwembad beschreef. Journalist Theo Gerritsen had ontdekt dat overal bij de bouw van zwembaden dezelfde architect, aannemer en als adviseur een directeur van een Dienst van de Gemeente Amsterdam optraden. Dat was ook in Diemen het geval. Het gaf veel opwinding in de gemeenteraad, maar Duran had dit advieschap keurig schriftelijk tevoren laten regelen in een briefwisseling tussen de Colleges van B&W van Amsterdam en Diemen. Het zwembad werd na de opening meteen in gebruik genomen door zwemvereniging *De Meeuwen* die uit Amsterdam-Oost overkwam en het bad voor officiële wedstrijden ging gebruiken. In de sportzaal werd ruimte gevonden voor onder andere volleybal. *De Kinderzomerspelen* zijn daar geboren. In Diemen-Zuid werd onder aanvoering van Winnie Gonthacardi de *Tennisvereniging Diemen-Zuid* (TVDZ) opgericht. Maar de oplossing moest uiteraard gevonden worden op het nieuw in te richten sportpark *De Diemen* op *De Sniep*.

Sociaal-culturele voorzieningen

Er werd langdurig gepraat over een buurthuis, een kinderdagverblijf en peuterspeelzaal. Daar kwam de *Vereniging voor Samenlevings Opbouw* (VSO) aan te pas. Maar vooral herinner ik me de activiteiten van de in 2006 overleden Lenn van Voorst. Ze richtte de *Sociaal Culturele Voorzieningen Diemen Zuid* (SKVDZ) op. Ze organiseerde straatfeesten, dansavonden en lessen, jongerenbijeenkomsten, eigen Koninginnedagvieringen (in een tent). Over het beheer van het gebouw *Het Kruidvat* (in de wijk *Kruidenhof*) rezen zoveel problemen dat de naam 'kruitvat' er op een gegeven moment beter paste. De kinderopvang was een probleem, de nieuwe inwoners verschenen regelmatig op de publieke tribune bij raadscommissievergaderingen. Opvattingen in die tijd waren van het karakter

Het binnenplein van Winkelcentrum 'De Kruidenhof' in het begin van de jaren '90 (foto Gerrit Hols).

dat alles door de overheid betaald moest worden. Maar de subsidiepot in 'Den Haag' was op. De noodschool, die na het bouwen van de openbare school *De Venser* en de oecumenische school *De Ark* vrijgekomen was, bood een voorlopige oplossing. We praten over 1983.

Op een *Wereldvrouwendag* werd ik door een groep 'boze' moeders toegesproken. Ze boden mij een 'huilende' pop aan. Die pop bewaarde ik zuinig. Toen ik alweer geruime tijd later het definitieve kinderdagverblijf mocht openen, kon ik de inmiddels door mij omgebouwde pop laten lachen!

Opening winkelcentrum

Tot slot de opening van het *Winkelcentrum Diemen-Zuid*, waar onder andere al een groenteman, bakker, slagerij, supermarkt, bloemenzaak, kapper, drogisterij, een bijkantoor van een bank en zelfs een postkantoor gevestigd waren. Helaas kan ik de datum niet meer terugvinden, maar ik weet nog wel wat er van mij als wethouder van Economische Zaken op die stormachtige zaterdag verwacht werd voor de opening vanuit een luchtballon. Bij mijn aankomst was er een ploeg mensen bezig om al dat doek en touwen in bedwang te houden. De storm was zo hevig, dat het niet verantwoord was boven de huizen uit te komen. We zouden in de stratosfeer terechtkomen. Vandaar dat we maar enkele meters boven de grond kwamen.

Slot

Ik wil hier nog eens mijn grote waardering uitspreken voor het vele en intensieve werk dat door alle gemeentelijke diensten is verricht om een weiland om te bouwen tot een woonwijk. Burgemeester mr. J.H. Strumphler Tideman heeft hier jarenlang leiding aan gegeven. Op 25 februari 1984 nam hij na 28 jaren afscheid tijdens een receptie waar honderden burgers aan deelnamen.

Mijn speciale dank voor het verstrekken van aanvullende informatie gaat uit naar: mevrouw Henriëtte Caro (beleidsmedewerkster Ruimtelijke Ontwikkeling), R. van Elderen (gepensioneerd hoofd afdeling Bevolking), C. Verburg en echtgenote (gepensioneerd hoofd afdeling Sportzaken) en P. Faaij, (gepensioneerd hoofd bureau Welzijnszaken) van de Gemeente Diemen.

Noten/literatuur

1. List, Hans v.d. & Alfons Ruitenbeek: *40 jaar r.k. parochie De Graankorrel Amsterdam-Zuidoost*, 2008
2. Gemeente Diemen: *De Bijlmermeer; de agglomeratie Amsterdam op de tweekop, decentralisatie of centralisatie*, mei 1961.
3. Gemeente Diemen, Raadsstuk 75-70: *Diemen-Zuid I*, 25 juni 1975.
4. Ruitenbeek, A.L. & S.H. Dijk: *Sportcentrum wethouder F.B. Duran*, Gemeente Diemen, september 1980.

Hoe een complete wijk in Diemen verdween

AMSTERDAM SPREEKT AL IN 1964 HET VONNIS UIT OVER DE DIEMENSE OUDERKERKERLAAN

Taco ten Dam en Ellen van Meurs

Voor de bebouwing in de jaren zeventig van Diemen-Zuid moest een complete buurt met boerderijen en woonhuizen verdwijnen. Achter de schermen bleek Amsterdam de grote animator van dit idee. De plannen dateerden al van 1938, maar alle knopen werden doorgelicht in de jaren zestig en zeventig. Het waren de jaren waarin Nederland daadwerkelijk de woningnood aanpakte. In het geweld van de wederopbouw en de vooruitgang was 'oud' bestemd voor de sloop en 'nieuw' heilig. In Diemen leidde dat tot een ernstig conflict tussen B&W en de bewoners van het 'Diemen over de brug'. De burgemeester wilde slopen en bouwen. De bewoners waren onthutst en voelden zich in de steek gelaten door de politiek. Hun actiecomité verloor de oneerlijke strijd van een machtige regionale lobby waarin Amsterdam de eerste viool speelde, burgemeester Strumphler Tideman van Diemen mocht meedoen en waarin de rol van *Ballast Mij NV* schimmig en op z'n minst niet altijd fris was. Een terugblik op een woelige periode in de geschiedenis van Diemen.

Impact

De impact is nog altijd enorm. Het mag dan al tientallen jaren geleden zijn: voor veel oud-bewoners van het 'Diemen over de brug', het huidige Diemen-Zuid, was het gedwongen vertrek van de plek waar zij opgroeiden en woonden, een persoonlijk drama. In november 2008 kwamen honderden oud-bewoners voor een reünie bij elkaar. Uit alle hoeken van Nederland en zelfs uit Amerika zochten de oud-buurtbewoners elkaar weer op. Honderden mensen die in de jaren zeventig gedwongen afscheid moesten nemen van hun dierbare woonomgeving: een gezellige wijk met een grote sociale cohesie.

Plannen van 1938

De plannen dateerden al van maart 1938 als de Amsterdamse gemeenteraad een uitbreidingsplan voor de stad vaststelt. Na de Tweede Wereldoorlog waren de omstandigheden uiteraard rigoureuus gewijzigd. Amsterdam boog zich opnieuw over de plannen

om iets te doen aan het nijpende woningtekort in de hoofdstad. Niet alleen nam het aantal inwoners flink toe, ook de groei van het verkeer en de expansiedrang van veel ondernemers noopten de Amsterdamse bestuurders tot een blik over de gemeentegrenzen. Amsterdam wilde in de binnenstad 50000 woningen afbreken, maar kon op de vrijkomende plaatsen maar een fractie aan woningen terugzetten. Niet alleen de nieuwe opvattingen over de dichtheid van het bouwen hadden daarmee te maken. Ook de kantoren met hun wens van veel omringend groen wensten veel meer ruimte. Het sterk opkomende autoverkeer vereiste brede wegen en parkeergelegenheid. Daarbij kwam ook nog dat veel fabrieken en bedrijven weg wilden uit de stad.

Ideale plek

Amsterdam had dus een probleem: de plannen konden niet worden uitgevoerd binnen de eigen grenzen waarna de bestuurders contact zochten met de randgemeenten. Daar was immers ruim-

Ook de dagen van de markante huizen aan de Prins Hendrikkade zijn geteld. Op de achtergrond zijn de Bijlmerflats zichtbaar.

Boven: Boerderij 'Kerkzicht' van Gerrit Kreuger staat nog fier overeind.

Beneden: De boerderij na de sloop. Op de achtergrond is de Hartveldseweg zichtbaar (foto's W. Martens).

te genoeg, al waren dat vaak groene weiden met boerderijen. In hun ogen waren dit de ideale plekken voor hun uitbreidingsplannen. Zonder dat de bevolking van de regio het wist, praatten de bestuurders achter de schermen al stevig over plannen die hun toekomst aanging. De Diemense bestuurders waren er niettemin vroeg bij. De angst dat Diemen zijn zelfstandigheid zou verliezen, zat er goed in. Samen met Nieuwer Amstel, Ouder-Amstel en Weesperkarspel besloot Diemen de zaak daarom in 1957 aan te kaarten bij *Gedeputeerde Staten*. Dat leidde tot de samenstelling van een *Stadsrandcommissie Amsterdam* die de taak kreeg om een structuurplan voor de agglomeratie Amsterdam vast te stellen. In de directe omgeving van Diemen, de Bijlmermeerpolder in de gemeente Weesperkarspel, hielden de commissieleden rekening met de vestiging van zo'n 100.000 inwoners.

Diemen versus Amsterdam

Pikant detail was dat de gemeente Diemen in een strijd verweekeld raakte met Amsterdam om het eigendom van de Bijlmermeerpolder, toen de gemeente Weesperkarspel werd opgeheven. Het voornaamste argument van Amsterdam was dat louter Amsterdammers de toekomstige woonwijk in de Bijlmermeer zouden bevolken. De gemeente Diemen merkte cynisch op dat deze toekomstige bewoners dan blijkbaar weinig behoefte had-

den aan een nauwe band met Amsterdam. Waarom zouden ze anders willen verhuizen naar voormalig agrarisch gebied?

Iets anders vonden de Diemenaren echter veel belangrijker: al sinds mensenheugenis waren de bewoners van de Bijlmermeer georiënteerd op Diemen. Niet alleen kwamen ze daar voor de boodschappen, maar daar was ook hun bank, de kinderen gingen er naar school en hun verenigingsleven speelde zich daar grotendeels af.

Angst voor inlijving

De Diemense houding leek een reactie op de expansiedrang van Amsterdam en de angst dat Diemen zijn zelfstandigheid kon verliezen. Het gebied 'over de brug', de Venserpolder, grensde immers aan het te bebouwen gedeelte. Zeker voor de infrastructuur van de Bijlmer naar de oude stad Amsterdam lag het Diemense grondgebied behoorlijk in de weg. Burgemeester Tideman en zijn wethouders formuleerden deze angst expliciet in een brochure van 1961. Toevoeging van de Bijlmermeer aan Amsterdam "brengt de noodzaak met zich mee (...) logischerwijs geheel Diemen aan Amsterdam toe te voegen".

Maar gek genoeg vonden de Diemer bestuurders een bondgenoot in de Amsterdamse burgemeester Van Hall. Deze was van mening dat grote bestuurslichamen stroef werkten en dat decentralisatie de voorkeur had boven een sterk centraal gezag. Blijkbaar stond de zelfstandigheid van Diemen dus niet op het spel, maar over de Bijlmermeerpolder

hoefde Diemen zich geen illusies te maken. Die ging na de opheffing van Weesperkarspel naar Amsterdam.

Bijlmermeer

Amsterdam annexeerde de polder in 1966 en zou deze in de jaren zeventig volbouwen met hoogbouw van tien verdiepingen tussen veel groen. Binnen tien jaar echter na de bouw stond de wijk, die model stond voor de ideale omgeving van de moderne mens, landelijk bekend vanwege sociale problemen. De Amsterdammers voor wie de wijk gebouwd was, woonden blijkbaar liever in eengezinswoningen in de regio dan in moderne ruime flats in een wijk waarin het voorzieningenniveau schrikbarend was achtergebleven.

En in de Venserpolder in Diemen? In de door het spoor door-midden gesneden polder zouden ook woningen komen. Dat had de *Stadsrandcommissie* in 1962 al besloten. En wat waren dan de plannen met deze pittoreske buurt aan de zuidkant van de Weespertrekvaart? De bewoners van het buurtje rond de Ouderkerkerlaan leken zich niet zo druk te maken. In het centrum van het dorp was meteen na de oorlog ook flink gebouwd rond de bestaande bebouwing. En hadden burgemeester Tideman en zijn wethouders in 1964 niet een miljoen gulden uitgetrokken om hun Ouderkerkerlaan op te knappen? De altijd

stinkende sloot was gedempt en er was riolering aangelegd. De blije bewoners hadden daarna hun steentje bijgedragen door hun voortuinen te verfraaien en hun huizen een extra lik verf te geven. De oude lange laan lag er weer trots en mooi bij na de opknapbeurt.

Vertrouwen

Maar waarop was het vertrouwen van de bewoners gebaseerd? De geschiedenis wees immers uit dat de slopers in Diemen altijd al goede zaken hadden gedaan. Aan het eind van de jaren dertig was bij de Diemer brug rigoureuus gesloopt om ruim baan te geven aan het verkeer. En ook had men het in de gemeente nooit een groot probleem gevonden om oude boerderijen af te breken als die in de weg stonden voor vernieuwingen.

Wat de bewoners niet wisten, was dat B & W van Amsterdam op 21 mei 1964 had aangegeven dat "dit gebied niet op een behoorlijk niveau tot ontwikkeling kon worden gebracht als niet uitgegaan wordt van de uiteindelijke sloop van de bebouwing langs de Ouderkerkerlaan." De enige die aantoonbaar nattigheid voelde, was gemeenteraadslid H. Dierdorp. Hij vroeg zich hardop af of Diemen niet moest protesteren tegen Amsterdam. Het antwoord luidde: "Nee, niet meer in overeenstemming met de huidige situatie van samenwerking." Het woordje "meer" was er boven tussengevoegd.

Aankoop door gemeente

Lastige vraag van Dierdorp, zeker gezien de activiteiten van B&W. Op 1 april 1964 had het college al geïnformeerd bij het grondbedrijf wat aankoop en pachtvrij maken van de gronden zou kosten. Voor de aankoop van de 147 ha grond werden de kosten geraamd op f 4.650.000,- en de pachtschade zou ongeveer f 765.000,- bedragen. Ingenieur Doedens, directeur van het grondbedrijf, ging er overigens van uit dat "het niet aannemelijk is dat alle gronden door minnelijke onderhandeling in eigendom zullen worden verkregen en het dus zeer de vraag is of de bedragen op korte termijn geheel nodig zullen zijn." De gemeente vraagt daarop goedkeuring aan het *Provinciaal Bestuur Noord-Holland* voor een lening van f 3.500.000,- om gronden aan te kopen.

Eerste plan

In eerste instantie leek het erop dat de bouwplannen voor Diemen-Zuid parallel bleven lopen met de Amsterdamse plannen, dus hoogbouw net als in de Bijlmer. De stedenbouwkundige ingenieur Zuiderhoek had in 1963 de opdracht gekregen de Ouderkerkerlaan te sparen. Maar de gemeente Amsterdam zag dat niet zitten. Op 16 juli 1966 hadden het stadsbestuur van Amsterdam en de vol-

tallige gemeenteraad van Diemen elkaar tijdens een gezamenlijke bespreking in het Wibauthuis gevonden. De Ouderkerkerlaan zou voorlopig gedeeltelijk (van de 150 woningen bleef de helft staan) behouden worden door de laan met zo'n dertien viaducten te overbruggen. De P.J. ter Beekstraat werd in het toen aanvaarde wegenstramien volledig opgeofferd.

Ballast Mij NV

Hoe dan ook, Amsterdam (Bijlmermeer) en Diemen (Venserpolder) bekommerden zich even niet over de details. De *Ballast Mij* die grote belangen had bij de bouw in de Bijlmer en Diemen zette de gemeentebestuurders herhaaldelijk onder druk. Op 1 maart 1967 wilde Ballast beginnen met het bouwrijp maken van de grond rond de Ouderkerkerlaan.

Hinderlijke factor was dat begin 1967 slechts een kwart van de bewoners hun woningen had verkocht. Drie kwart van hen was ontevreden over de biedingen en voorstellen voor herhuisvesting van de gemeente. Ballast dreigde toen in een brief aan

Als eerste werd het terrein naast boerderij 'Rundervreugd' van J. Staal opgespoten. Daar verschenen de werkketen van de Ballast Mij. Op de achtergrond de Hartveldseweg met de St. Petrus' Bandenkerk en rechts de toren van de Hervormde kerk bij de Diemerbrug (foto W. Martens).

De restanten van de bebouwing aan de Ouderkerkerlaan. Op de achtergrond de flats van Beukenhorst.

de gemeenteadvocaat met een schadeclaim van 4000 gulden per uur als de gronden niet op 1 maart 1967 ontruimd zouden zijn. De gemeente zette toen een procedure in werking tegen 22 personen, meest boeren, die weigerden mee te werken aan de bij Koninklijk Besluit goedgekeurde onteigening. Ballast begon gewoon op 1 maart met opspuiten in de wetenschap dat veel huizen bewoond waren en dat er een groot risico met mensenlevens werd genomen. Pal achter de woningen aan de Ouderkerkerlaan werden duizenden tonnen zand opgespoten.

Negatieve publiciteit

De bewoners en de dorpsgenoten bekeken dit tafereel met gemengde gevoelens. Willem Roest van de *Diemer Courant* zette in zijn goedgelezen lokale krant zijn vraagtekens bij de gang van zaken. Helemaal toen in augustus 1967 tot drie maal toe een dijk doorbrak. Van dertig woningen aan de Ouderkerkerlaan kwam het water 30 cm hoog in de tuinen staan en enkele schuren zakten in. Woedend waren de bewoners van de Ouderkerkerlaan die de voorman van het gewoon doorspuitende Ballast bijna aanvielen. Pas toen de zaak volledig uit de hand dreigde te lopen, hielden de arbeiders op. *Het Parool* was erbij toen Strumphler Tideman op de rampplek verscheen: "De burgemeester werd lang niet overal vriendelijk begroet." Hij zag toen hoe de bewoners hun dieren in veiligheid brachten. In de achtertuinen stonden de wasmachines triest midden in het water. De burgemeester legde de zwarte Piet bij Ballast: "Door de wijze waarop de bewoners tot nu toe behandeld schijnen te zijn, zitten wij als gemeente met de narigheid." Ballast was gevoelig voor de negatieve publiciteit die nu verder ging dan Diemen. Een dag later al verwijderde het bedrijf de modder uit de tuinen en kregen de bewoners een brief. Hierin stond dat Ballast garant stond voor alle schade van de overstromingen en dat de bewoners alle schade vergoed zouden krijgen. Blijkbaar wogen de kosten op tegen de ruime baten.

Naïef of boze opzet

De gebeurtenissen in augustus 1967 bleken 'peanuts' vergeleken bij de echte ramp die drie gezinnen aan de Ouderkerkerlaan een half jaar later zou treffen. Ondanks de woorden in de *Diemer Courant* van Willem Roest, die de mening vertolkte van menig Diemenaar dat het met al die zandopspuitingen bij de Ouderkerkerlaan een keertje mis moest gaan, weigerden B&W om maatregelen te treffen. Was het onwetendheid? Naïviteit? Angst voor schadeclaims? Was er misschien boze opzet in het spel? Bij Ballast wisten ze toch dondersgoed waar ze mee bezig waren? Maar wist alleen Ballast dat, of waren ook de overheidsdienaren in het raadhuis aan de Hartveldseweg op de hoogte?

Ramp op 4 januari 1968

Hoe dan ook: de bewoners van de Ouderkerkerlaan kregen de schrik van hun leven toen op 4 januari 1968 de drie woningen aan het eind van de laan op de nummers 155, 157 en 159 kraakten in hun voegen. Door de geweldige opspuitingen en grondpersingen waren de huizen gaan 'wandelen' en ruim twee meter weggeschoven. In een mum van tijd waren de woningen van de families Hekkenberg, Ravenstein en Balvert onbewoonbaar gemaakt. Het volledige college stond te kijken hoe drie onthutste gezinnen hun huisraad bij elkaar pakten in verhuisdozen van *Saan*. De burgemeester zegde een nieuwe woning toe en vertelde weer eens dat Ballast goed verzekerd was, maar de bewoners waren te ontdaan om te reageren. Zij trokken voorlopig in bij familie; het gezin van Hekkenberg met elf kinderen werd wreed uit elkaar gehaald.

Intussen bleek dat Ballast ook nog eens voordeel trok uit haar gewelddadige optreden. De betrokken woningen werden door de beschadigingen op veel lagere bedragen getaxeerd. Daarnaast zette *Provinciale Staten* de gemeente Diemen onder druk om niet te hoge afkoopsommen te betalen.

Spoedraadzitting

De ramp aan de Ouderkerkerlaan zette de gemoederen in Diemen flink in beweging. Niet alleen de slachtoffers, maar ook de andere bewoners wilden nu snel weten waar ze aan toe waren. De PvdA en de PSP vroegen om een spoedzitting van de raad waar zij in groten getale verschenen. B&W wilde op korte termijn twaalf woningen ontruimen. Niet zonder ironie verkondigde burgemeester Tideman dat onder hen mensen waren die tijdens een aankoopactie van de woningen "overvraagd" hadden en nu het deksel op de neus kregen. Zijn socialistische partijgenoot Duran stond dicht bij de onzekere bewoners: "Die mensen zitten al maanden in de modder, de schuren en de hekken staan er allerbelabberdst bij." Zijn verwijt gold vooral de afstandelijkheid van de bestuurders. Nooit stond men klaar om de slachtoffers direct te helpen. De bewoners mochten het met hun eigen verzekering uitzoeken. En dat twee partijgenoten vechtend over straat gingen, was ook niet bevorderlijk voor hun vertrouwen in de politiek. Daags na de zeer emotionele vergadering richtten de felsten onder hen, geheel in de stijl van de late jaren zestig, een actiecomité op om de belangen te behartigen van de bewoners van dit deel van Diemen.

Rollende bussen en gasflessen

Dat bleek meer dan nodig, want er kwamen nieuwe slachtoffers. Op 3 mei moesten de gezinnen van Chris van Dam en A. Niezen plotseling hun woning verlaten. Terwijl de gezinnen om zeven uur naar Pipo de Clown zaten te kijken, kwam met een enorm lawaai de grond achter hun woningen meters omhoog. Niezen, die handelde in olie en butagas, hoorde in zijn tuin het enorme lawaai van rollende bussen en gasflessen. Zijn olietank gevuld met 6000 liter olie was onder meters hoge aarde bedolven. De burgemeester kende het draaiboek inmiddels uit zijn hoofd: de gezinnen moesten de huizen verlaten en de verzekering zou het verder regelen. Willem Roest pleitte in zijn krant voor een noodmaatregel voor er slachtoffers zouden vallen: de gehele Ouderkerkerlaan ontruimen!

Actiecomité

Het *Bewonerscomité Ouderkerkerlaan en P.J. ter Beekstraat*, dat onder anderen bestond uit A. Nieuwpoort, J. van Drie, J. Kaskens en I.A. Mewe-Teensma, zocht intussen flink de publiciteit. De nieuwe plannen-

De P.J. ter Beekstraat in diverse fasen.

De afbraak rond de Ouderkerkerlaan. Op de voorgrond de achterkant van het huis in de Weesperstraat waar de familie Bosman de bovenverdieping bewoonde. Aan de overkant aan de Prins Hendrikkade wordt het pand met de winkel van Jan Rentzenbrink gesloopt.

makers, het Rotterdamse architectenbureau Van den Broek en Bakema, schrapten in 1969 de bestaande bebouwing in de nieuwbouwplannen voor Diemen-Zuid. Met enig cynisme kon gesteld worden dat de Amsterdamse gedachte mening uit 1964 bewaardheid werd. Toen al stelden de Amsterdammers dat de bebouwing rond de Ouderkerkerlaan niet paste in een plan van hoog niveau. Maar intussen had wel de landelijke journalistiek oog gekregen voor het kleine leed dat voor de direct betrokkenen zo enorm groot kon zijn. Met interviews en publiciteit in *De Telegraaf*, *De Tijd*, *Het Vrije Volk* en *Het Parool* stond de kwestie plotseling nationaal op de kaart. Het bewonerscomité dat alle vertrouwen in de burgemeester en het provinciale bestuur heeft verloren, wilde nu tot de laatste kans vechten en klopte aan bij mr. Beernink, de minister van Binnenlandse Zaken.

Rijk zegt ook nee

Daar kregen zij echter nul op het rekest. Zij kregen simpelweg te horen dat de gemeente zelf mocht bepalen wat zij deed. Wel moest de gemeenteraad het plan goedkeuren, maar dat was gezien de verhoudingen slechts uitstel van executie. De gemeen-

De P.J. ter Beekstraat wordt afgebroken. De huizen van de familie Martens, de heer en mevrouw Pieterman, mevrouw Nieuwpoort, de heer De Kwant, de familie (Pieter) de Kwant en de familie Van der Horst zijn bijna aan de beurt.

te Diemen verdedigde zich door aan te geven dat zij ook de P.J. ter Beekstraat en Ouderkerkerlaan hadden willen behouden, maar dat een bezwaarschrift van de gemeente Amsterdam dit onmogelijk had gemaakt. Amsterdam keerde zich tegen het bestemmingsplan Diemen-Zuid, met name voor wat betreft het wegenbeloop, die dan niet zou aansluiten op dat van de Bijlmermeer.

De gemeente Diemen was zo zeker van haar zaak dat zij vooruitlopende op de beslissing van de raad op 16 augustus 1972 een brief naar alle eigenaren en bewoners van Diemen-Zuid stuurde. De boodschap was dat handhaving van de bestaande bebouwing niet mogelijk was omdat er dan geen aansluiting was op het hoge- en halfhoge wegensysteem van de Bijlmermeer. En dan heel streng: "Indien

men niet wil verkopen volgt onteigening waarbij de rechter een schadeloosheid vaststelt. Bezwaar indienen is mogelijk indien dit al eerder is gebeurd bij de gemeenteraad en Gedeputeerde Staten." Pas veertien dagen na de brief keurt de gemeenteraad het besluit goed. J. van Drie, die dan voorzitter is van de *Belangengemeenschap Diemen-Zuid*, tekende namens de hele buurt beroep aan bij de Kroon tegen het bestemmingsplan (19 oktober 1972). B&W Diemen drong bij het college van *Gedeputeerde Staten Noord-Holland* aan op verkrijging van Koninklijke goedkeuring.

Contactfunctionaris

Omdat de spanningen hoog opliepen, stelde de gemeente een contactfunctionaris aan, de studente andragogie R. van den Berg. In haar nota "Herziening aankoopbeleid Diemen-Zuid" van november 1972 adviseerde zij de gemeente bij de taxatie ook rekening te houden met de subjectieve waarde van het huis. Ook moest de gemeente de kosten voor het sluiten van een nieuwe hypotheek voor haar rekening nemen en een tegemoetkoming in de verhuis- en inrichtingskosten betalen. Smartengeld was niet aan de orde.

Even leek het er nog op dat de bewoners alsnog succes zouden hebben. Op 8 oktober 1973 volgde namelijk een Koninklijk Besluit waarin stond dat de goedkeuring met drie maanden was verdaagd. Er mocht pas onteigend worden als het bestemmingsplan onherroepelijk was. Bovendien vond De Kroon zes huizen, Ouderkerkerlaan 25 tot en met 35, te goed voor afbraak en gaf voor een 60-tal percelen geen goedkeuring voor onteigening. Uiteindelijk gaf De Kroon op 24 januari 1975 toch toestemming vanwege het belang van de volkshuisvesting.

De oorspronkelijke bewoners vertrokken veelal naar Buitenlust. De laatste bewoners kregen een dagvaarding dat zij voor 24 januari 1976 vertrokken moesten zijn.

Met dank aan Dineke Groen en Alfons Ruitenbeek voor de verstrekte informatie.

Bronnen/literatuur

- Gemeentearchief Diemen: de stukken 75, 166, 3512, 3566, 3338, 2112, 2113 en 2114.
- Fotoarchief Historische Kring Diemen.
- Knipsel- en fotoarchief van de familie Groen-Nieuwpoort.
- Artikelen uit *Diemer Courant*, *Trouw* en *Het Parool*.
- Gemeente Diemen: brochure *De Bijlmermeer, de agglomeratie Amsterdam op de tweespong: Decentralisatie of centralisatie*, 5 mei 1961.

Belangencomité bewoners

ARIE NIEUWPOORT: SPIL VAN HET VERZET TEGEN DE NIEUWBOUWPLANNEN

Taco ten Dam

De grote animator van het verzet tegen de gemeentelijke plannen was Arie Nieuwpoort.

Optreden tegen onrecht en organiseren zat hem in het bloed. Nieuwpoort, een vriendelijk en rustige man, behoorde tot de eersten die niet zomaar akkoord gingen. Hij kon niet tegen de gedachte dat honderden mensen die tevreden met elkaar leefden in een gezellige buurt, geconfronteerd werden met een drama.

Samen hadden ze de Tweede Wereldoorlog overleefd in het 'Diemen over de brug' en in de jaren vijftig in een saamhorige buurt gewoond en geleefd. Een periode waarin sommige buurtbewoners op een of andere manier verzet toonden of zaken deden om andere mensen te helpen. Nieuwpoort was een van hen. Als hoofd distributie drukte hij in de oorlog zwijgend ("Wat je niet weet, kun je ook niet verraden") bonnen achterover voor onderduikers. Via loyale ambtenaren, de kerkleiders in Diemen en moedige dorpsgenoten kwamen die bonnen via de ondergrondse bij de juiste personen terecht. Zijn woning in de Julianastraat trok regelmatig de aandacht van Duitse soldaten. Op een keer dreigde het mis te lopen tijdens een huiszoeking, maar Arie's kleine blonde dochter Dineke trok alle aandacht van de soldaat. Deze kreeg het zo te pakken bij de aanblik dat hij aan zijn eigen dochtertje moest denken en met tranen in zijn ogen het huis verliet. De bonkaarten onder de traploper bleven daardoor gespaard voor de onderduikers en Arie kon zijn werk voortzetten.

Nieuwpoort was ook betrokken bij de spectaculaire actie waarbij in één nacht de complete administratie van *Patrimonium Amsterdam* werd overgebracht naar Diemen waar deze bij de familie Visser verstopt werd. Piet Saan deed die nacht het transport. Omdat hij bang was dat de Duitsers zijn twee rode vrachtwagens hadden gesignaleerd, schilderde Saan diezelfde nacht nog de vrachtwagens groen met oranje wielloppen, tot op heden de bedrijfskleuren van *Saan*.

Na de oorlog pakte Nieuwpoort zijn baan weer op bij de *K.N.S.M.*. Deze was hij in 1940 kwijt geraakt bij gebrek aan werk. Nieuwpoort stond midden in de Diemense samenleving. Voor de *Anti-Revolutionaire Partij* (dokter Hartman zei eens: "Raar, ik heb nooit een groter revolutionair gezien dan jij.") was hij raadslid en enkele maanden wethouder. Hij was betrokken bij het realiseren van een gymnastieklokaal bij de openbare lagere school en door zijn vriendelijke inborst kreeg hij aannemer Joop Niemans zover kosteloos een badhuis neer te zetten naast het kruisgebouw in de Burgemeester Bickerstraat. Zijn vrouw hield hem eens voor dat hij naast zijn werk 28 onbezoldigde bijbaantjes had.

Maar zijn thuisbasis was zijn gezin in de Julianastraat, een gezellig zijstraatje van de Ouderkerkerlaan. Een buurt met hardwerkende mensen die voor elkaar klaar stonden en met veel kinderen die er een fantastische jeugd beleefden.

Arie Nieuwpoort, geboren in 1903 in huize *Zomerlust* op de Diemerzeedijk, had daar vanaf zijn trouwen gewoond met vrouw en later drie dochters. En nu, even voorbij de pensioenleeftijd, dreigde hij zijn huis en zijn buurt kwijt te raken. Op dat huis was hij zo gesteld dat hij meer dan eens had gezegd dat hij daar "uitgedragen" wilde worden. Als ex-politicus toonde hij zich een waardig opponent van de voorstanders die in burgemeester Strumphler Tideman hun pleitbezorger hadden. De burgemeester als rationeel denker zonder gevoel voor de historie, Nieuwpoort een sociaal bewogen man met een emotionele band met deze buurt in Diemen. Nieuwpoort was zijn tijd ver vooruit in het meekrijgen van de media.

Niet alleen mobiliseerde hij alle grote dagbladen om zijn verhaal te doen, ook wist hij een afspraak te maken om over het dreigende drama voor zijn buurt te mogen vertellen op de televisie in de populaire en veel bekeken nieuwsrubriek "Brandpunt". Op de dag van de uitzending, 8 mei 1970, kreeg Arie Nieuwpoort zijn derde hartinfarct in korte tijd en overleed op 67-jarige leeftijd. Als troost mocht gelden dat hij de totale afbraak van zijn buurt niet hoefde mee te maken en dat zijn wens "dit huis uitgedragen te worden" inderdaad vervuld werd.

Arie Nieuwpoort op de Ouderkerkerlaan (foto Het Parool, 11 februari 1970).

VAN ROZENTUIN EN PADDESTOEL TOT ANNE FRANKSTRAAT

Taco ten Dam

In hun straatnamenboekje van Diemen, dat al weer vijf jaar geleden verscheen, memoreerden Rien van Elderen en Frits Reurekas er in hun voorwoord al aan dat de naamgeving van straten in elke gemeente vaak een bron is van veel praten. Diemen maakt daarop geen uitzondering. Neem alleen maar de recente straatnaamgeving van de straten van *Plantage De Sniep*. Hier werden de oorspronkelijke namen zoals Palissanderpark en de Mahonielaan geschrapt en vervangen door namen die verbonden zijn aan de geschiedenis van het gebied. Ook de symboliek van straatnamen heeft haar eigen verhaal. De Duitse bezetter kon in jaren veertig niet leven met de namen van de Julianastraat en de Wilhelminakade in Diemen. En kinderen die opgroeiden in de *Anne Frankwijk* vonden het bijzonder in een wijk te wonen waarin de straten naar door geweld omgekomen jongeren vernoemd waren. Opvallende verhalen over straatnaamgeving en logica in Diemen liggen voor het oprapen. Ik beperk me tot ontstaansgeschiedenis van de namen van de Venserkade en de Anne Frankwijk.

Plaatsen en personen

In Nederland werd pas in negentiende eeuw een systeem van straatnamen en huisnummers ingevoerd. Toen werden er ook voor het eerst straatnaambordjes aan de gevels van de panden bevestigd. Met de komst van de gemeentewet in 1851 werd de gemeente de verantwoordelijke instantie voor de naamgeving van de straten, lanen, wegen en pleinen. In het begin deed niemand moeilijk. De namen die meestal al eeuwenlang in de volksmond werden gebezigd, werden toen de officiële naam. Die namen waren vaak ontleend aan de plaats waar de weg naartoe ging (Diemerweg, Ouderkerkerlaan) of de straat waar de kerk stond, de Kerkstraat dus. Pas later kwam het in de mode om straatnamen naar overleden personen te vernoemen, al was de gemeente Utrecht zo trots op zijn springlevende judowereldkampioen Anton Geesink dat deze daarna in de Anton Geesinkstraat mocht wonen.

Schelpen en kruiden populair

Geheel in de stijl van de jaren zeventig deden kruiden en schelpen

zonder de toevoeging van 'straat' of 'weg' het goed. Het resulteerde in de toenmalige nieuwbouw in Diemen-Zuid soms in een wirwarr van straatjes met namen als Tapijtschelp, Hartschelp, Kleefkruid, Pijlkruid en Speenkruid. Deze straten maakten weer deel uit van een groter geheel: de *Schelpenhoek* en de *Kruidenhof*. Vanuit de gemeente kwam wel het signaal om de toekenning van wijk- en straatnaam niet zo te regelen als in *Buitenlust*. De heer Dekkers van de *Dienst Gemeentewerken* en de afgevaardigden van de politie (Bark) en de post (Visser) hadden daar uiteenlopende meningen over. Wat voor de post gemakkelijk was, een naam en een serie nummers, was voor de politie moeilijk om in geval van nood tot een goede plaatsbepaling te komen. Bovendien stelde men: "De bewoners van Buitenlust zijn niet zo erg tevreden met hun naam. Zij krijgen de indruk dat zij niet meer in een straat wonen, maar in een nummer."

De bemoeizucht van Amsterdam aangaande een eerder idee voor benaming van straten in Diemen-Zuid was men blijkbaar helemaal een beetje moe. De notulist tekende op 18 mei 1976 op: "Of

Eind 1987. De huizen van de Anne Frankstraat naderen hun voltooiing. De straatnaamcommissie stond voor grote problemen. Men wilde vasthouden aan namen per wijk. Met als gevolg dat de stoep voor deze huizen "Anne Frankstraat" heet, het fietspad "Ouderkerkerlaan" en de rijweg "Beukenhorst" (foto Gerrit Hols).

en in hoeverre Amsterdam bezwaren zal maken, is niet bekend. Het leek mij in dit stadium niet wenselijk om, zelfs op ambtelijk niveau, hierover met Amsterdam van gedachten te wisselen."

Eigenaardig

De straatnaamcommissie had het niet gemakkelijk met het wegenpatroon in Diemen-Zuid. Zo doet zich de eigenaardige situatie voor dat gebouwen die pal tegenover elkaar staan een verschillend adres hebben. Neem de fraaie architectuurflat aan de Schelpenhoek en het zwembad en *Het Wapen van Diemen* aan de overkant aan de Ouderkerkerlaan.

Nog gekker werd het toen de *Anne Frankwijk* afgebouwd was. Als je over de Diemerbrug Diemen-Zuid inloopt, doe je dat over de stoep van de Anne Frankstraat, als je van de rijweg gebruik maakt doe je dat over Beukenhorst en als je van het fietspad gebruik maakt, kom je over de Ouderkerkerlaan binnen. Dus als je als voetganger vanaf de Venserkade voor de brug oversteekt, wisselt de grond onder je voeten binnen een paar meter drie keer van straatnaam. Gekker zal het toch in geen andere gemeente zijn, redactieleden van het "Guinness Book of Records"?

Julianastraat en Venserkade

Elke keuze van een straatnaam heeft ongetwijfeld een interessante geschiedenis, maar in het huidige Diemen-Zuid springen twee namen naar voren waarbij de geïnteresseerde een vraagteken kan plaatsen: de Venserkade en de Kerwin Lucasstraat. De kade waar Sinterklaas jaarlijks zijn eerste stapjes in Diemen maakt en waaraan de burgemeesterwoning staat, de Venserkade, kreeg deze naam pas in 1942. Op bevel van de Duitsers moest de naam van de Wilhelminakade (en de Julianastraat) worden vervangen. Dat was het gevolg van een decreet van de "Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied" van september 1941, waarin bepaald werd dat namen van levende leden van het Huis Oranje Nassau verboden werden voor wegen en gebouwen zoals ziekenhuizen en scholen.

Haast had de Diemer burgemeester De Geer van Oudegein niet en zijn weerszin tegen het besluit lag er duimendik bovenop toen hij de rijkscommissaris in februari 1942 meldde dat hij van plan was de straten om te dopen in de "Juliana van Stolbergstraat" en de "Willemskade". De rijkscommissaris had precies veertien dagen nodig voor zijn antwoord. Hij ging niet akkoord: "(...) door deze verandering zal het doel van de maatregel niet bereikt worden."

NSB

De Geer van Oudegein schreef terug dat het dan de "Staalstraat" werd naar de naam van de man die in het verre verleden bij grondverkoop de gemeente zeer goed gezind was geweest. De kade kreeg de naam "Venserkade".

DIEMEN
Ingekomen
28-APR. 1942 #
No. 1415.

NATIONAAL-SOCIALISTISCHE BEWEGING IN NEDERLAND

District: 12 Kring: 22 Groep: 17 Functieserie: Groepsleider	Den Edelachtbaren heer Burgemeester der gemeente
Naam: J.M.P. Droog Adres: Molenkade 40 f. <small>(aansluitend aan de straat)</small>	Diemen - -

Duivendrecht, 27 Grasmaand 1942.

Het blijkt dat in de Gemeente Diemen nog steeds straatnamen bestaan als: Wilhelminakade en Prinses Julianastraat, tevens bevindt zich in den muur van het Raadhuis nog steeds een gedenksteen die ons doet herinneren aan een der leden van het voormalige vorstenhuis.

Het zal U bekend zijn dat onlangs bij verordening werd verboden, straten, gebouwen enz. te noemen naar de levende leden van bedoeld vorstenhuis.

Gearne zou ik van U vernemen wat de oorzaak is dat deze verandering in Diemen nog niet heeft plaats gevonden, tevens wanneer de wijziging der namen dan wel zal plaats vinden.

HOU ZEE,

In antwoord op uw verzoeken brief heb ik de eer te bevestigen, dat den 17e februari van de naam Wilhelminakade veranderd werd in Venserkade en de naam Julianastraat in Kerwin Lucasstraat. Het verzoeken u tevens te bevestigen, dat de verandering van de naam van de kade van Venserkade in Kerwin Lucasstraat, eveneens is gedaan op dezelfde wijze als de verandering van de naam van de kade van Venserkade in Kerwin Lucasstraat. Het afschrift aan den Kringleider van Kring 22.

N.S.B.-groepsleider Droog maant op de 27ste van de Grasmaand 1942 de burgemeester van Diemen de namen van de Wilhelminakade en de Julianastraat te wijzigen (Gemeentearchief Diemen).

Maar ook nu had de burgemeester geen haast en leek hij de uitvoering van het besluit te 'vergeten'. Hij werd echter een handje geholpen door J.M.P. Droog, groepsleider van de NSB, woonachtig aan de Molenkade 40f in Duivendrecht, die op de 27ste van de Grasmaand 1942 in een brief zijn verontrusting erover uitsprak dat de Wilhelminakade en de Prinses Julianastraat blijkbaar nog steeds zo heetten. Droog riep de burgemeester min of meer ter verantwoording, terwijl de groepsleider en passant wees op een gedenksteen "in den muur van het Raadhuis die ons doet herinneren aan een der leden van het voormalige (!) vorstenhuis."

Damescomité

De burgemeester antwoordde fijntjes ("... heb ik de eer u te berichten ...") dat de straatnamen wel veranderd waren en dat hij de gedenksteen in de gevel van het raadhuis liet zitten ("... de door u bedoelde verordening verbiedt niet de aanwezigheid van gedenksteden in gebouwen"). Daar kon Droog in Duivendrecht het voorlopig mee doen. Maar de bordjes, waar de bewoners van 'Diemen over de brug' met leedwezen naar moesten kijken, kwamen er wel. Ruim drie jaar later, toen de Duitse bezetters verdwenen waren, had de uit ballingschap teruggekeerde burgemeester weinig tijd nodig om het verzoekschrift van het damescomité uit de Staalstraat te honoreren en de straat zijn naam terug te geven. Voor de zekerheid voegde mevrouw Van der Horst, die haar verzoek met de handtekeningen van alle bewoners van de straat ondersteunde, eraan toe dat de *Binnenlandse Strijdkrachten* geen bezwaar hadden. Op 26 juni 1945 heette de straat weer "Julianastraat".

Rond 1987 is de Anne Frankwijk op het oude sportterrein achter de Hervormde kerk in aanbouw. Op de voorgrond de fundering voor de Kerwin Lucasstraat. De bouw aan de Prins Hendrikkade is al gevorderd. Daarachter is het Gestetner-gebouw aan de Muiderstraatweg te zien (foto Peter Prins).

Venserkade en Hendrik Hosstraat

En de Venserkade? Die bleef, toch een beetje raar, de naam behouden waaraan de nare gedachten kleefden van de dwangmaatregel van de Duitse bezetter. De gemeenteraad echter vond echter dat de koningin meer eer zou krijgen door een straat met veel bebouwing elders in Diemen naar haar te vernoemen in plaats van een kale kade waar geen mens woonde. Toch was het niet gek geweest dat met wat meer durf de naam "Venserkade" meteen geschrapt was en de kade een andere naam had gekregen. Links Akkoord Diemen (LAD) deed vele jaren later nog een vergeefse poging om de naam van de kade veranderd te krijgen, maar dat ging niet door omdat er te veel gevoelig liggende bezwaren aan kleefden.

Rozentuin, Stamroos en Klimroos

Begin 1986 kwam de straatnaamgeving van de wijk 7 aan de orde. Wijk 7 was het laatste stukje grond bij de Diemerbrug. De Hervormde kerk was daar afgebroken en waar vroeger de (oude) Prins Hendrikkade, de Ouderkerkerlaan met de winkeltjes van onder andere mevrouw De Wild en Hoogland, de Weesperstraat en natuurlijk het sportterrein annex schaatsbaan waren, zou nu een wijkje verrijzen om Diemen-Zuid compleet te maken. Omdat alle straten in Diemen-Zuid een link moesten hebben met de natuur leverde een brainstorm van het hoofd *Burgerzaken* een lawine aan namen op. Op de longlist prijken onder anderen distels, kikkers, weidevogels en lijsters, waaronder de beflijster. Verder stonden er maar liefst 17 soorten vlinders, 10 soorten duiven en 10 soorten uilen op.

De keus werd niet zo gemakkelijk gemaakt, maar burgemeester Van Dok en secretaris Van Kleef lieten de gemeenteraad op 3 juni 1986 toch weten dat zij eruit waren. Zij opteerden voor de wijknaam *Rozentuin*

en de straatnamen Stamroos, Rozentuin en Klimroos. Dit in afwijking van eerdere suggesties als Alpenroos, Pioenroos en Klaproos die in april al waren geadviseerd door het hoofd *Burgerzaken*.

De wens de namen van de legendarische Diemense geschiedschrijver P.J. ter Beek en Prins Hendrik te handhaven brak met de traditie dat alle straatnamen ontleend zouden worden aan de natuur en dat de wijknaam alle straatnamen zou dekken.

Paddestoel, Elfenbank en Kantarel

Maar intussen bleek dat sommige raadsleden het een beetje gehad hebben met de natuurnamen van de jaren zeventig, hoewel de vlinders in later jaren in Diemen-Noord hun plaatsje alsnog zouden vinden. Actuele politieke zaken kwamen steeds meer in de belangstelling en

namen van mensen leken belangrijker dan de natuur. Hans Nieuwenhoff had in een raadscommissie al de suggestie gedaan om de namen van Zuid-Afrikaanse leiders als Mandela, Tutu en Busak te gebruiken als straatnaam. Maar het hoofd *Burgerzaken* wees toen op de regel dat levende personen niet in aanmerking komen. Al had een gemeente als Utrecht daar met de vernoeming naar hun lokale sportheld Anton Geesink indertijd geen moeite mee gehad. Zo moest in het voorstel van 11 maart 1986 het illustere rijtje Mandela, Tutu, Busak wijken voor de namen Paddestoel, Elfenbank en Kantarel.

Symboliek

Maar met de suggestie van Nieuwenhoff was wel de kiem gelegd voor een verandering van de natuurnamen. De raad wilde een statement geven en op "bescheiden en symbolische wijze uitdrukking te geven aan haar diepgewortelde afschuw van

Op 4 mei 1988 onthulde burgemeester Anneke van Dok het straatnaambord aan het begin van de Anne Frankwijk. Hierop staat aangegeven dat drie straten in de wijk genoemd zijn naar kinderen die vanwege hun afkomst op geweldadige wijze de dood vonden. Op de foto onder anderen: PvdA-raadslid Peter Spitteler (links naast de burgemeester), VVD-raadslid Theo Weterings (in lange regenjas - nu burgemeester Haarlemmermeer), Winnie Gontha-Lucardie met hond Ajax en daarachter LAD-raadslid Peter Prins (foto Frits Reurekas).

racisme, antisemitisme en apartheid." Een gezamenlijk initiatief van D'66 en de LAD-fractie om de straten te noemen naar kinderen die onschuldig slachtoffer waren geworden van rassenhaat, vooroordeel en militaire onderdrukking leidde naar de namen van Kerwin Duinmeijer, Anne Frank en Hector Petersen. En hoewel het voorstel door een enkele boze brieven-schrijver "agressief en bedillend van een kleine minderheid" werd genoemd en de VVD niet mee wilde gaan met deze symbolische actie tegen racisme, antisemitisme en apartheid, stonden daarmee eind juni 1986 de namen vast van de straten in de toekomstige Anne Frankwijk. Althans... zo leek het.

Hector Petersenstraat

De namen van P.J. ter Beek en Prins Hendrik stonden niet ter discussie, noch naar inhoud noch naar de spelling van de namen. Het getuigde daarbij altijd weer van de dubbele Nederlandse moraal. Waar over de anonieme burgerman tot in de lengte der dagen geroddeld zou worden, stond Prins Hendrik, een boertige en ondeugende man, die diverse buitenechtelijke kinderen ver-

wekte, boven elke discussie. In ieder geval als het ging om een straatnaam in Diemen.

Hoe anders zou het zijn met de andere namen die de gemeenteraad had gekozen: Hector Petersen, Anne Frank en Kerwin Duinmeijer.

Hector Petersen was een Zuid-Afrikaanse schooljongen die het symbool werd van de opstand in Soweto in het Zuid-Afrika waarin de apartheid nog stevig in het zadel zat. Op 16 juni 1976 nam de 12-jarige Hector deel aan een vreedzame onderwijsdemonstratie die op weg was naar het Orlando-stadion. Onderweg stuitten de demonstranten op de politie die onmiddellijk gericht het vuur opende op de kinderen. De eerste jongen die dood neer viel, was Hastings Ndlovu. Er waren geen fotografen in de buurt en zijn naam bleef lang onbekend.

Wereldberoemde foto

Toen Hector Petersen neergeschoten was op de hoek van de Moema en Vilakazi Street, tilde de 18-jarige student Mbuyisa Makhubo hem op en samen met Hectors zus renden ze naar de persauto van Sam Nzima. Daar werd de later wereldberoemde foto van een stervende Hector gemaakt. De journalist Sophie Tema reed Hector naar een kliniek in de buurt, waar de dokter niets anders kon doen dan het vaststellen van de dood. De dagenlang durende opstand in Soweto zou overigens 575 dodelijke slachtoffers kosten.

Hector Petersen, officieel Hector Pieteron (1964-1976). Hector is zojuist neergeschoten en wordt in de armen van Mbuyisa Makhubo naar de auto van persfotograaf Sam Nzima gedragen. Hectors zusje Antoinette loopt ernaast. Nzima nam zes 'quick shots' toen de drie kinderen op hem afiepen. Journalist Sophie Tema bracht Hector naar een kliniek, waar Hector bleek te zijn overleden.

Anne Frank (1929-1945).

Bij de spelling van de naam werd de schrijfwijze Hector Petersen gebruikt. In Zuid-Afrika houdt men inmiddels de schrijfwijze Pieterse aan. Hoewel de internationale pers Petersen, Peterson en Pieterse door elkaar gebruikte, meldde de familie dat de officiële naam Pieterse was. Oorspronkelijk waren zij afkomstig uit de familie Pitso, maar om privileges te verkrijgen die alleen voor gemengde rassen golden, veranderde de familie haar naam in Pieterse. Ook het in 2002 geopende museum met gedenkteken, vlakbij de plaats waar Hector doodgeschoten werd, draagt deze naam: *Hector Pieterse Memorial and Museum*.

Anne Frankstraat

De keuze voor de naam van Anne Frank stond niet ter discussie al stemde de plaatselijke VVD tegen. Peter Prins van het LAD gaf aan dat de *Anne Frank Stichting* het prima vond. Het *Anne Frank Fonds* mopperde wel even: de naam van Anne was immers beschermd en het was juist geweest vooraf toestemming te vragen. Maar natuurlijk ging men niet dwars liggen.

Kerwin Duinmeijer

Kerwin Duinmeijer was met een paar vrienden op 21 augustus 1983 toevallig op de verkeerde plek: een snackbar in de Damstraat in Amsterdam. Kerwin was een 15-jarige Antilliaanse jongen die in de snackbar ruzie kreeg met een paar skinheads. Na wat heen-en-weer gescheld stak een van de skinheads Kerwin op straat met een mes in zijn rechterzij. Kerwin en zijn vrienden renden weg en bij de taxistandplaats op de Dam zakte Kerwin in elkaar. Zijn vrienden tilden hem in de taxi en legden hem op de voorbank. Het volgende deel van het verhaal werd vooral bekend door het lied van Frank Boeljen, die erover zong in "Zwart wit". Wel maakte hij van de voorbank de achterbank en zong hij het voor velen moeilijk verstaanbare tekst: "Wie wil er bloed op de achterbank van een werkelijkheid". Dat sloeg op de Amsterdamse taxichauffeur die geen zin had in een bloedende jongen op zijn schone bank. Hij zei: "Joh, we gaan gewoon een ambulance bellen, want ik wil dat niet in mijn taxi hebben." In de daaropvolgende 20 minuten, tot de ambulance verscheen,

verloor Kerwin veel bloed. Na een urenlange operatie overleed hij om half acht in het OLVG. De 16-jarige vader meldde zichzelf bij de politie en zat na zijn veroordeling vier jaar vast.

Kerwin Lucas

Rien van Elderen en Frits Reurekas hadden het in het voorwoord van hun stratenboekje van Diemen al geschreven. We herhalen het nog maar een keer: "Straatnaamgeving is in elke gemeente een bron van veel praten in vergaderingen. (...) Ook in Diemen deed dit probleem zich voor."

Toen de betrokkenen dachten dat de zaak rond was, tevreden waren met de naam Kerwin Duijnmeijerstraat en er nog wat formaliteiten moesten worden afgehandeld, diende zich een probleem aan. De woordvoerder van de *Stichting Fundashon Antiano Amsterdam*, Hirschfeld, wees de gemeente op het feit dat Kerwin Duinmeijer eigenlijk Kerwin Lucas heette. Kerwin was op jonge leeftijd met zijn moeder naar Nederland gekomen. Zij werden gehuisvest in een pension en waren daar burens van de familie Duinmeijer. Kerwin raakte bevriend met zijn buurjongen Eric. Van het een kwam het ander en uiteindelijk trok Kerwin in bij de familie Duinmeijer die hem drie jaar lang liefdevol gastvrijheid bood. Kerwin ging zelfs zover dat hij de naam Duinmeijer wilde dragen. Zijn pleegbroer Eric zei in 2008 in een interview in *De Volkskrant* dat er toen een adoptieprocedure in gang was gezet. "Zijn moeder vond dat goed, maar uiteindelijk is die nooit afgerond."

Adoptie

Hirschfeld van de *Fundashon Antiano* schreef echter in 1986 dat van een adoptie nooit sprake was geweest, want "wij Antillianen denken nooit ofte nimmer over adoptie, een kind heeft maar één moeder en die is niet te vervangen." Iemand moest dus liegen. Kerwins moeder had zelf in 1986 het antwoord al gegeven door aan te geven dat er wel sprake was geweest van een adoptieprocedure op Kerwins dringende verzoek.

En passant legt Hirschfeld de schuld van de naamsverwisseling bij de Nederlandse pers, daarbij voorbijgaand aan Kerwins eigen wens om de naam "Duinmeijer" te dragen. Overigens heeft

Hirschfeld aan het eind van zijn brief nog een bijzondere toevoeging voor de Nederlandse samenleving: "Kerwin werd het slachtoffer van een maatschappij waarin de superioriteitswaan van blanke Nederlanders racisme aanvaardt en toelaat, sterker nog een maatschappij die haar kinderen vergiftigt met deze waan waardoor dit trieste gebeuren kon plaatsvinden."

Kerwins moeder, Irene Gabra, gaf in een reactie aan de burgemeester aan dat "het haar pijn doet dat Kerwin steeds met de achternaam Duinmeijer genoemd wordt." Zij stelde voor, net zoals Hirschfeld, de straat Kerwin Lucasstraat te noemen. Kerwins pleegvader, de heer Duinmeijer, gaf aan geen bezwaar te hebben tegen het feit dat er in Diemen een straat naar Kerwin genoemd ging worden.

Wijsheid?

En toen? Wat was wijsheid? De gemeente wilde de naam "Kerwin Duinmeijer" gebruiken, waarmee de familie Duinmeijer akkoord ging. De biologische moeder van Kerwin wilde de naam "Lucas" gebruiken, daarbij gesteund door een stichting met dubieuze standpunten, die bovendien op een kwetsende wijze de familie Duinmeijer had geschoffeerd. Het slachtoffer droeg zelf tijdens de laatste jaren van zijn leven uit vrije wil de naam Duinmeijer. De burgemeester had begrip voor het standpunt van de moeder, maar zag zich voor een groot probleem geplaatst. Zij vroeg advies aan de raadscommissie: "Gelet op de reactie van de moeder van Kerwin lijkt het ons niet juist de naam Duinmeijer te gebruiken. Niemand kent echter Kerwin Lucas. De vraag rijst dan of het beoogde doel wordt bereikt door een straat te vernoemen naar een 'onbekende' jongen die vanwege zijn huidskleur werd neergestoken." Het vervolg is bekend. De Kerwin Lucasstraat ligt alweer bijna 25 jaar in de *Anne Frankwijk* in Diemen-Zuid.

Maar de burgemeester had wel een punt: in 2009 zegt de naam

Kerwin Lucas, beter bekend als Kerwin Duinmeijer (1968-1983).

De Anne Frankwijk gezien vanuit de lucht (1989).

Kerwin Lucas weinig mensen iets; vrijwel iedereen kent het verhaal van Kerwin Duinmeijer. Daarnaast, hoe begrijpelijk de uitleg voor de keuze van de naam van Kerwin in dit verband dan ook is, alle betrokkenen gingen voorbij aan het oordeel van de rechter dat de dader niet had gehandeld uit racistische motieven. Daarbij baseerde hij zich het rapport van het *Pieter Baan Centrum*. De symboolwaarde om de straat in Diemen-Zuid naar Kerwin te noemen, blijft echter onverminderd hoog.

Bronnen/literatuur

- **Efting**, Maud: "Ik zei: Loop door nikker", in: *De Volkskrant*, 23 augustus 2008.
- **Elderen**, R. van & F. **Reurekas**: *Bruggen, wijken en straten in het oude en nieuwe Diemen*, Diemen 2004.
- **Gemeente Diemen**: archiefstukken 1813-1987 (1991), nummers 1469 en 1470.
- **Straatnamcommissie Amsterdam**: archief.
- **Wiersma**, J.A.: *De naam van onze straat; geschiedenis en verklaring van de straatnamen van Amsterdam*, Amsterdam 1978.
- **Wikipedia** (op straatnaam).

BETROKKENHEID VAN ALLE GELEDINGEN BIJ OPRICHTING IN 1975

Alfons Ruitenbeek

September 1975 is een belangrijke maand in de geschiedenis van de woonwijk Diemen-Zuid als men aan gezondheidszorg denkt. In die maand riep de gemeente in een folder "alle inwoners van Diemen-Zuid" op te komen praten over de opzet van de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening in de nieuwe woonwijk. De informatie- en discussieavond vond plaats in het *Kontaktcentrum* van de toen nog jonge *Vereniging van Samenlevingsopbouw (VSO)*. In de folder werd de mening uitgesproken dat de bewoners van de nieuwe wijk zelf de opzet van de dienstverlening zoveel mogelijk moeten meebepalen.

Dr. M. Hartman

In de folder werd uitgelegd dat in een wijkgezondheidscentrum artsen, maatschappelijk werkers, wijkverpleegsters, fysiotherapeuten als één team samenwerken om aan de bewoners een zo goed mogelijke dienstverlening te verschaffen. Ze worden daarom 'eerstelijns-werkers' genoemd. Gemeld werd ook dat de toen al in het bestaande deel van Diemen werkzame hulpverleners zich al een voorstander hadden verklaard voor een dergelijke opzet in Diemen-Zuid.

De ontwikkelingen verliepen daarna snel. De gemeenteraad stemde in met het raadsvoorstel van het College van B&W van 22 september 1975 om een dergelijk centrum te ondersteunen. In de inleiding van het voorstel leest men dat al in 1969 in het investeringsprogramma bij de gemeentebegroting een gezondheidscentrum in Diemen-Zuid werd opgenomen. Aanleiding hiertoe vormde een nota van de Diemense huisarts M. Hartman. Gezegd moet worden dat ik vanaf het eerste moment erg blij was met deze toen nieuwe ontwikkelingen in de gezondheidszorg.

Nijmeegs team

Een compleet team van huisartsen, juristen, psychologen en anderen stond al klaar. In hun studietijd hadden ze al plannen ontwikkeld. Ze wilden in de nieuwe Bijlmermeer aan de slag.

Daar hoorden ze van de ideeën die ook in Diemen-Zuid leefden. Een gesprek met de gemeente Diemen volgde.

Omdat de woningbouw niet zo snel op gang wilde komen, vestigde dr. Bart Schweitzer, huisarts in dit team, zich als voorloper op een definitieve situatie op Beukenhorst.

Op uitnodiging van Schweitzer kwam op 24 mei 1976 een aantal belangstellenden bijeen met de bedoeling een bestuur te kiezen voor een op te richten centrum. Dat gebeurde ook op die avond. Mensen uit het team en de wijkbewoners. Ook uit een aantal deskundigen, terwijl de schrijver van dit verhaal als voorzitter van het eerste bestuur werd aanvaard. Gerard Kolsteeg (directeur van een der Amsterdamse ziekenfondsen, later raadslid van Diemen) was als adviseur aanwezig. Men heeft van zijn weloverwogen adviezen veel plezier gehad.

Op 19 januari 1977 richtte Bart Schweitzer bij notaris E.J. Schwarze in Zaandam de *Stichting Sociaal Medisch Centrum Diemen-Zuid* op. In de acte staan de namen van de bestuursleden: de artsen Bart Schweitzer en Hans Grundmeijer en de wijkverpleegkundige Elise Bos. Zij vormden het eerste team. Verder de wijkbewoners Hans Nieuwenhoff, Diet van Ham en Lenn van Voorst. Als deskundigen namen de arts Paul Ram (ook vicevoorzitter), de jurist Luuk ter Berg en opbouwwerker Jef van Eijken deel aan het bestuur dat onder voorzitterschap stond van Alfons

Ruitenbeek, die ook raadslid in Diemen was. Toch mocht ik niet lang voorzitter blijven. Inmiddels was ik in 1978 wethouder van onder andere Volksgezondheid geworden en twee petten dragen zou me niet staan. Hanna Blok volgde me op en zou dat bijna 25 jaar volhouden.

Voorlopige vestiging

Om echt als een team te kunnen functioneren werd een voorlopige huisvesting gevonden in de gereedgekomen, nu geheten wijk *Akkerland*. Op Roggekamp 1-3 werden twee woningen in gebruik genomen. Deze moesten uiteraard worden aangepast. Een vergunning daarvoor werd op 9 februari 1978 aangevraagd.

De inspanningen om tot een sluitende begroting te komen, waren in die dagen niet gering. Er moesten onder andere subsidieaanvragen gedaan worden bij de *Vereniging van Amsterdamse Ziekenfondsen*

Het Sociaal Medisch Centrum Diemen-Zuid in aanbouw (foto Gerrit Hols).

De feestelijke opening op 11 maart 1983 (foto Gerrit Hols).

en de *Gemeente Diemen*. Een psycholoog die voor de opzet van het centrum zo belangrijk was, werd niet door de ziekenfondsen en AWBZ vergoed. Voor een oplossing werd gedacht aan een detachering vanuit een instelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg. Dat leidde weer tot nadere besprekingen met AGGZ. We vermelden dit om maar een duiding te geven van het vele vergaderen en overleg plegen met velerlei instituties in die eerste periode.

Definitief gebouw

Al in een vroeg stadium werden voorbereidende studies gedaan. Een plan van eisen, berekeningen van wat nodig zou zijn, wie het zou bekostigen, zou de gemeente eigenaar willen zijn? De gemeente Diemen wenste dit niet om de zelfstandigheid van het medisch centrum in stand te houden.

We organiseerden ook tochten langs reeds bestaande medische centra in omgeving en soms ook verder weg. Toch zou het nog tot 11 maart 1983 duren voordat ik de uitnodiging kreeg om als wethouder het nieuwe gebouw aan de Ouderkerkerlaan 34 te openen. De toespraak heb ik nog op papier en ik zou deze nu nog durven te houden. *Architektenburo De Jong & Van Olphen* uit Maarssen en aannemer *Intervam* uit Rijswijk tekenden voor de bouw. Bij de opening verscheen er een huis-aan-huis krant. Er werd een open dag gehouden voor de buurt.

Zijn de idealen van destijds verwezenlijkt?

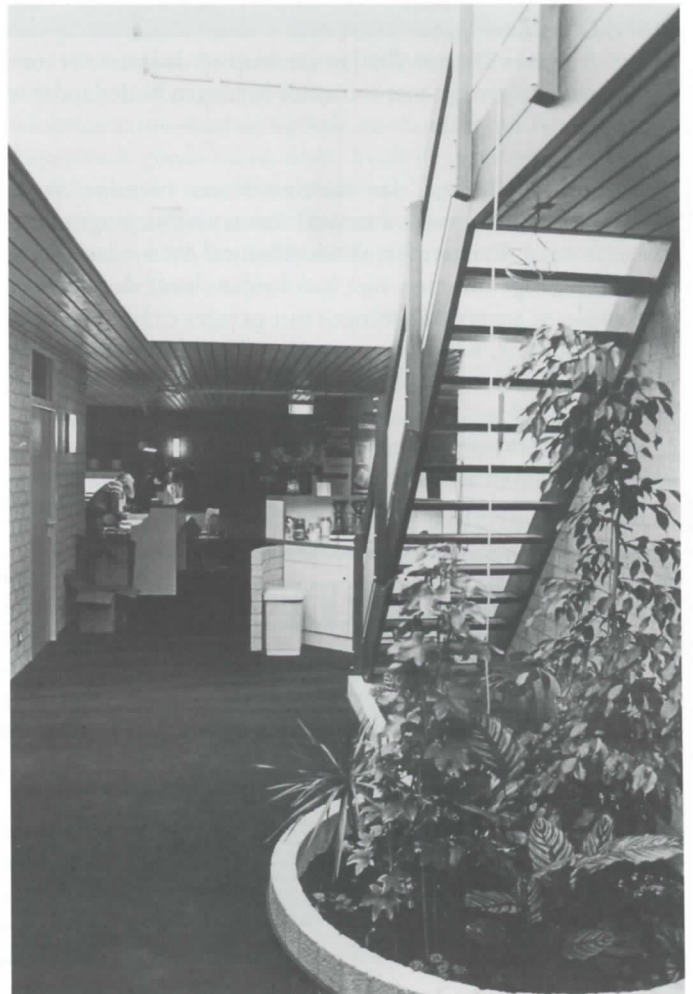
Deze vraag stelde ik kortgeleden aan Hans Grundmeijer, huisarts van het centrum vanaf het eerste uur. Ik merkte meteen al dat hij geen moeite had om enthousiast over de huidige stand van zaken uit te wijden. Het centrum is in de loop der jaren enorm uitgebreid: zes huisartsen, praktijkondersteunende verpleegkundigen, fysiotherapeuten, drie mensen die zich inzetten voor de GGZ: een psycholoog, een maatschappelijk werker en een sociaalpsychiatrisch verpleegkundige. Al jaren geleden bleek er behoefte aan een directeur voor een goede gang van zaken bij zo'n groot aantal werkers, de heer Ton Fresen.

“Wij willen goede dokters zijn, dat betekent veel voorlichting geven aan de patiënten, een zo laag mogelijke drempel; we willen ook generalistisch zijn en een goede service bieden”.

Er is een patiëntenkrant, een website, medische voorlichting, folders, een voorlichtingsboek met plaatjes voor allochtonen. In de loop der jaren heeft men de vleugels uitgeslagen: Hans Grundmeijer is gepromoveerd en betrokken bij de afdeling *Huisartsgeneeskunde* in het AMC, Harriët Eekhof werkt in het AMC, terwijl Bart Schweitzer aan de *VU* verbonden is. Mireille Buurman is aan het promoveren.

Het is goed om te weten dat Hans Grundmeijer er nog steeds plezier in beleeft om wekelijks met bevriende collega's a capella te zingen!

Het *Gezondheidscentrum Diemen-Noord* behoort tot dezelfde stichting. De oorspronkelijke naam *Sociaal-Medisch Centrum* is gewijzigd in “Gezondheidscentrum”. Deze naam is meer eigentijds, de doelstellingen zijn niet veranderd.

Het interieur in de jaren '80 (foto Gerrit Hols).

“MEE NAAR DIEMEN-ZUID” ZET WIJK OP DE KAART VAN NEDERLAND

Taco ten Dam

In de winter van 2005-2006 staat Diemen-Zuid in het hele land plotseling in het centrum van de belangstelling. Journalisten en filmploegen rukken uit naar Diemen-Zuid om te schrijven en te filmen over twee jonge Diemenaren en de plaats waar zij over zingen. Het is overigens niet de enige keer dat Lange Frans en Baas B over Diemen zingen. Herhaaldelijk komt hun ‘hometown’ (“Diemen, m’n spot, m’n plek, m’n blok, m’n stek”) in hun teksten voor. Maar wat is er dan zo bijzonder Diemen-Zuid dat meisjes uitgenodigd worden om daar naartoe mee te gaan?

Boetweitdonk

Het antwoord is vrij simpel. Het is in de rap- en hiphopmuziek niet ongewoon dat zangers refereren aan de plaats waar zij opgroeiden. Niet het vernisje, de uiterlijke schoonheid, pracht en praal van die plaats maken de dienst uit. Centraal staat de trouw aan en het trots zijn op het plekje waar je bent begonnen en waar vrienden nog vrienden waren.

Zo ook Bart Zeilstra (1982) en Frans Frederiks (1980) die als vrienden opgroeiden in Boekweitdonk in Diemen-Zuid. Waar duurbetaalde ‘city marketeers’ met peperdure campagnes hun hele carrière lang nooit aan toekomen, slagen twee jonge Diemenaren erin met een aanstekelijk liedje een anonieme een toch niet zo’n flitsende woonwijk tot in alle uithoeken van Nederland op ieders lippen te krijgen. Van Maastricht tot Groningen en van Enschede tot Rotterdam zingen de mensen in het voorjaar van 2006 dagelijks hetzelfde deuntje met de woorden van het refrein: “Mee naar Diemen-Zuid- Jij moet mee naar Diemen-Zuid, want je ziet er lekker uit”. Frans Frederiks en Bart Zeilstra, oftewel *Lange Frans* en *Baas B.*, zetten Diemen-Zuid in één klap op de kaart. De tot dan toe landelijk onbekende woonwijk in de *Venserpolder* staat vanaf dat moment op één lijn met beroemde bezongen Nederlandse wijken als de *Jordaan* en *Katendrecht*.

D-men

Al vanaf jonge leeftijd zijn Bart en Frans vriendjes in de Diemense nieuwbouwwijk waar veel Amsterdamse jonge gezinnen in de jaren ‘80 naartoe trekken. Alles wat Amsterdam in die dagen zijn jonge inwoners niet kan bieden, heeft deze nieuwe wijk: moderne eengezinswoningen met garages en tuinen in een groene omgeving, waarin niet auto’s de dienst uitmaken op de woonerven. Ideale woonomstandigheden waarin de kinderen van de jaren ‘80 met veel ruimte en vrijheid in de straten en de pleintjes kunnen opgroeien.

Interesse in taal en muziek hebben de jongens altijd gehad, maar in 1997 wordt het allemaal een stuk serieuzer als Bart en Frans

samen na een ‘freestyle sessie’ de rapformatie *D-men* (met een knipoog naar Diemen) oprichten. In 2003 verbaast Lange Frans de Nederlandse hiphopscene door de finale te winnen van het *MC-Battle toernooi SPITT* in Paradiso.

Theo van Gogh

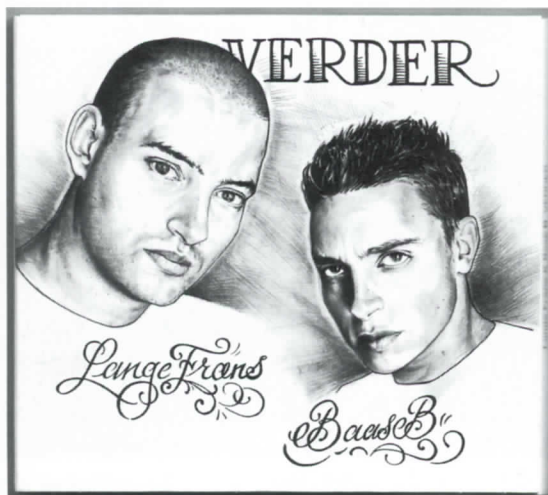
Een jaar later breken de Diemenaren door met hun tweede single “Moppie” en aan het einde van 2004 wordt hun derde single “Zinloos”, waarin zij vocaal samenwerken met de zangeres Ninthe, een nummer-1 hit. Na de moord op Theo van Gogh op 2 november 2004 passen zij de tekst als eerbetoon aan. Theo van Gogh was overigens vaak in Diemen-Zuid omdat zijn zoon Lieuwe lid was van de waterpolovereniging in het *Wethouder*

Duran-bad. Met grote regelmaat zagen de Diemenaren de controversiële filmmaker fietsen over de Hartveldseweg en de Ouderkerkerlaan. Een vrolijke dikke man met een flinke bos rood haar op een fiets, altijd genegen te groeten en wie het onvoorstelbare overkwam toen een laffe moordenaar het tolerantieniveau van Amsterdam in één keer vernietigde. In 2005 scoren Lange Frans en Baas B. een tweede nummer 1-hit met “Het land van...”. Ook in dit nummer over de tolerantiegrenzen komt Theo van Gogh voor.

Terug in Diemen-Zuid

Niet alleen met woorden zijn Frans en Bart vaak met Diemen bezig geweest. Voor hun trouwe fans in Diemen en ook voor de familie verzorgden zij regelmatig een optreden in de tent tijdens het *Diemer Festijn*. En op 2 juni 2009, tijdens de laatste editie van het *Loswalfestival*, gunnen zij hun allerlaatste optreden als duo aan de plek waar het allemaal begon: Diemen-Zuid.

Lange Frans en *Baas B* zijn te zien en te horen met “Mee naar Diemen-Zuid” op www.youtube.com

ENORME VERBETERING DOOR SPECTACULAIRE 'OMDRAAIING' VAN DE WINKELS IN 2002

Taco ten Dam

Winkelcentrum De Kruidenhof werd in 1982 gebouwd. De winkels bevonden zich aan de binnenkant van het plein. In de beginjaren functioneerde het kleine winkelcentrum goed. Er was een vrij grote supermarkt van *De Spar*, een stomerij, een snackbar, een kapper, een filiaal van de *VSB-bank*, een drogist, een bloemist, een dierenzaak, een kaasboertje, een bakker, een slager, een groenteman en een postkantoor. De winkels bevonden zich in een lange rij. Boven de winkels waren enkele etages flats. De winkels keken uit op een afgesloten plein waaraan de basisschool *De Venser* stond. Op het plein zelf stond een bloemenstal. Het plein maakte een rustige maar saaie indruk. Alleen op zaterdag was het er wat drukker.

Piet Zwagerman

Door de ligging kreeg Diemen-Zuid in de jaren '90 steeds meer te maken met criminaliteit. De toenmalig buurtregisseur Piet Zwagerman zei: "Diemen is wel een zelfstandige gemeente, maar ligt wel in de oksel van Amsterdam. Dat heeft veel voordelen, maar kijkende naar de kans op criminaliteit, ook zijn nadelen." Het bleek dat veel inbrekers uit de drugscene van de Bijlmermeer Diemen-Zuid als werkterrein gingen gebruiken. Zo waren er golven van woninginbraken omdat de eigenaar de *Philips Pensioenfonds*, ondanks de forse huurprijzen, bezuinigd had op het hang- en sluitwerk. In het winkelcentrum werden in de loop der jaren de *VSB-bank* en het postkantoor enkele malen gewelddadig overvallen. Dieptepunt van de criminele activiteiten vormden een schietpartij en een criminele afrekening die het Winkelcentrum De Kruidenhof ook landelijk een reputatie bezorgde. Begin jaren '90 werden twee mannen vermoord aangetroffen in het eetcafé-snackbar.

Het is logisch dat veel mensen zich steeds onveiliger gingen voelen in de buurt van het winkelcentrum. Hangjongeren die rond de snackbar vertoefden, gaven het stille plein in de donkere uurtjes ook een 'unheimische' uitstraling.

Het Oosten

Zoals zo vaak is de redding nabij als de nood hoog is. Buurtregisseur Piet Zwagerman speelt een belangrijke rol door de verschillende partijen bij elkaar te brengen. Hij formuleert de doelstelling om het complex Kruidenhof zodanig in te richten dat het "Politiekeurmerk Veilig Gebouw en Veilige Omgeving" kan worden afgegeven. Met de gemeente worden afspraken gemaakt die gericht zijn op de omgeving. De huurders investeren in veiligheid in ruil voor een kleine huurverhoging.

Maar de meest spectaculaire maatregel betreft de winkels: alle winkels die tot dat moment aan de binnenzijde van het plein liggen, worden naar buiten toe gedraaid. De winkels komen dus aan de buitenkant van het flatgebouw te liggen, in zicht van het voorbijgaande verkeer. *Woningbouwvereniging 'Het Oosten'* weet in samenwerking met de gemeente het unieke project te realiseren.

Winkels omgedraaid

Eind november 2002 zijn de winkels 'omgedraaid'. Nu, vele jaren verder, kan geconstateerd worden dat het winkelcentrum aan gezelligheid en toegankelijkheid enorm heeft gewonnen. Het is er veel drukker dan voorheen, veel kantoorpersoneel en studenten uit de buurt hebben hun dagelijkse loopje naar het

Het Winkelcentrum 'De Kruidenhof' in 1987 (foto Gerrit Hols).

winkelcentrum waar de winkels, en vooral slager *Verstheater Fred Piepenbrock*, goede zaken doen. Maar de grote winst is dat een winkelcentrum een redelijk aanbod heeft, zichtbaar is, goede parkeergelegenheid zonder kosten heeft en dat de criminaliteit veel minder kans heeft dan in de tijd toen het winkelcentrum 'onzichtbaar' aan het plein lag.

Bronnen/literatuur

- **Dam**, Tim ten & **Danny Scholte**: *De renovatie van de Kruidenhof*, Werkstuk Casparus College, december 2002.
- **Hon**, Bob de : *Notitie: Voorstel tot beschikbaarstelling krediet ten behoeve van de renovatie winkelcentrum Kruidenhof en omgeving*, 29 november 2001.
- **Diemer Courant**, 23 oktober 2002.
- **Diemer Courant**, 27 november 2002.
- **Diemen-Zuid Info**: uitgave van het buurtplatform Diemen-Zuid, november 2002.

Een recent beeld van het 'omgedraaide' Winkelcentrum 'De Kruidenhof' (foto 2009 Wiard Krook).

D.V.A.V., Ouderkerkerlaan 95

Op 16 juli 1931 werd het huidige *sv Diemen* opgericht met als naam *Diemer Voetbal- en Athletiek Vereeniging* (D.V.A.V.). In twee maanden tijd toverden de enthousiaste kersverse clubleden het weiland van Gerrit Pappot om tot een voetbalveld. Na ruim 35 jaar moest ook de voetbalclub in 1967 wijken voor de afbraak. Amsterdammers werden er nooit vrolijk van als ze hier moesten voetballen. Het stonk er altijd naar mest en overal op en langs het veld stond je in de modder. Deze foto toont de entree van het 'sportpark' met de hooiberg, het toegangspad en het hokje van de legendarische penningmeester Jacques Vermeulen.

Ouderkerkerlaan 25 tot en met 35

Dit opvallend 'oude' huizenrijtje in Diemen-Zuid maakte deel uit van de Ouderkerkerlaan van voor de sloop. Op 4 oktober 1975 zei de Kroon officieel "nee" het bezwaarschrift van het actiecomité dat zich inzette voor het behoud van de Ouderkerkerlaan en de P.J. ter Beekstraat. Wel had De Kroon eerder aangegeven dat Ouderkerkerlaan 25 tot en met 35 te goed waren voor afbraak.

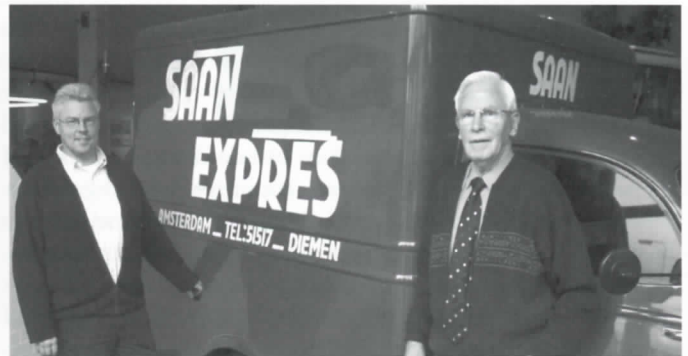
Schelpenhoek

Het vermaarde *Architectenbureau Alberts & Van Huut* dat onder andere het hoofdkantoor van de *ING*-bank in Amsterdam-Zuidoost ontwierp, kreeg in de jaren zeventig de opdracht woningen te ontwerpen in de wijk Schelpenhoek. Het werd een karakteristiek gebouw met zeer bijzondere schuine vormen aan de zijgevels waardoor het gebouw het aanzien van een burcht heeft. De voordeuren zijn bereikbaar door nissen of portalen met betonnen trappen. Op de eerste verdieping zijn zeer brede ruimtegevendende terrassen met zitbanken. Bij de bouw is een warmkleurige steenrode baksteen gebruikt.

Boekhandel-Drukkerij De Wild, Ouderkerkerlaan 7

Aan de Ouderkerkerlaan 7 dreef de weduwe mevrouw De Wild voor de oorlog een piepklein boekwinkeltje, terwijl haar neef Andries IJsendijk zich over het drukwerk ontfermde. In de Tweede Wereldoorlog aarzelden mevrouw De Wild en Andries niet toen zij gevraagd werden om illegaal werk te doen. Zo werden "tante Jeanne" en Andries onderdeel van het illegale netwerk van Vrij Nederland. Andries werd na zijn arrestatie aanvankelijk ter dood veroordeeld. Deze straf werd later omgezet in een jarenlange gevangenisstraf. Na de bevrijding werd het pandje aan de Ouderkerkerlaan een onopvallend, naoorlogs winkeltje, terwijl de drukkerij onder IJsendijk een korte bloeiperiode kende.

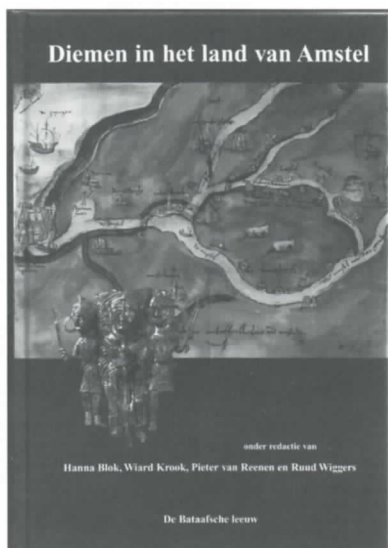
Saan Museum, Weesperstraat 78-82

Het *Saan Museum* is een uniek museum dat in alles past bij de normen en waarden van de *Koninklijke Saan*. Tijdens de open dagen bezoeken liefhebbers uit het hele land het museum met onder andere de schitterende collectie historische voertuigen en de vele fraaie oude foto's van de geschiedenis van het bedrijf. In een gezellige en hartelijke sfeer staan (ex-)werknemers altijd klaar voor een praatje over vroeger met een kop koffie erbij. De open dagen in 2010 zijn op de volgende zondagen van 13.00 tot 16.00 uur: 28 maart, 2 mei, 13 juni, 1 augustus, 12 september en 24 oktober.

Berkenstede Berkenplein

In 2005 begon *De Principaal Amsterdam* samen met *Cordaan* met de bouw van *Woonzorgcentrum Berkenstede* dat de 350 jaar oude *Amstelhof* in Amsterdam en de 30 jaar oude bejaardenflat en de aanleunwoningen op dezelfde plaats in Diemen verving. Het inmiddels in gebruik genomen moderne complex biedt ruimte aan verschillende doelgroepen. Het gebouw dat ontworpen is door Dick Gamers, bestaat uit vier woontorens die door middel van een overdekte straat met elkaar verbonden zijn.

Diemen in het land van Amstel, onder redactie van Hanna Blok, Wiard Krook, Pieter van Reenen en Ruud Wiggers, 384 pagina's, uitgave De Bataafsche Leeuw, Amsterdam en auteurs 2009, prijs € 27,50. Het boek is te koop bij boekhandel Bruna (vh. boekhandel Vanderhoef).

Tijdens zijn ambtsperiode liet burgemeester Bob de Hon geen gelegenheid onbenut om te verklaren dat Diemen ouder is dan Amsterdam. Zijn criticasters verklaarden dan steevast: "Eerst bewijzen, dan geloven". Het 'bewijs', de resultaten van jarenlang intensief archeologisch onderzoek in Diemen, werd indertijd wel gedeeltelijk en in beknopte vorm in een aantal periodieken gepubliceerd, maar een overzichtswerk was er niet. Dankzij de initiatieven van een aantal leden van de *Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, afdeling Amsterdam en Omstreken* (AWN) is onlangs het boek "Diemen in het land van Amstel" verschenen. Aan deze publicatie hebben niet minder dan 22 specialisten, die op de een of andere manier bij het historisch onderzoek van Diemen zijn of waren betrokken, bijdragen geleverd. Uiteraard vinden we in dit omvangrijke en rijk geïllustreerde boek uitvoerige beschrijvingen van de diverse archeologische campagnes binnen de gemeente in Diemen die werden uitgevoerd door de AWN en de afdeling Archeologie van het *Bureau Monumenten & Archeologie* (BMA) van de Gemeente Amsterdam. Ook wordt er door diverse deskundigen ruim aandacht gegeven aan een groot aantal bijzondere archeologische vondsten die de bodem van Diemen inmiddels heeft prijsgegeven. De achtergronden van de auteurs zijn zeer verschillend. Sommigen zijn of waren verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit, BMA, Groengebied Amstelland of een andere gemeente- of rijkdienst. Samen met een aantal enthousiaste AWN-leden, die de archeologie als serieuze hobby beoefenen, is het gelukt een goed leesbaar en toegankelijk werkstuk te maken dat voldoende ruimte laat voor nader onderzoek op amateur- en wetenschappelijk niveau. Zeker, de discussies over 'Diemen (en Amsterdam) in het Amstelland' zijn nog lang niet afgerond en zullen zeker hun vervolg krijgen. Reeds voor het verschijnen van dit boek brandde er al (met name in het tijdschrift *Ons Amsterdam*) discussies los over een aantal te behandelen thema's in "Diemen in het land van Amstel". Met dank aan de auteurs (in alfabetische volgorde): Joosje van Bennekom, Ton van Bommel, Beb Breekland, Peter van Dael, Bas van Geel, Finette van der Heide, Paul Hoogers, Bart Ibelings, Esther Jansma, Vivi Jensen, Wiard Krook, Ab Lagerweij, Annemieke van Oostveen-Bonnema, Jan van Oostveen, Jan Peter Pals, Hans van der Plicht, Karin van Reenen-Stein, Pieter van Reenen, Dirk van Smeerdijk, Jørgen Veerkamp, Hans de Waardt en Ruud Wiggers. De publicatie werd mede mogelijk gemaakt dankzij steun van onder andere de Gemeente Diemen, het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Holland, het Schipholfonds en particulieren.

Aanvulling kunstnummer

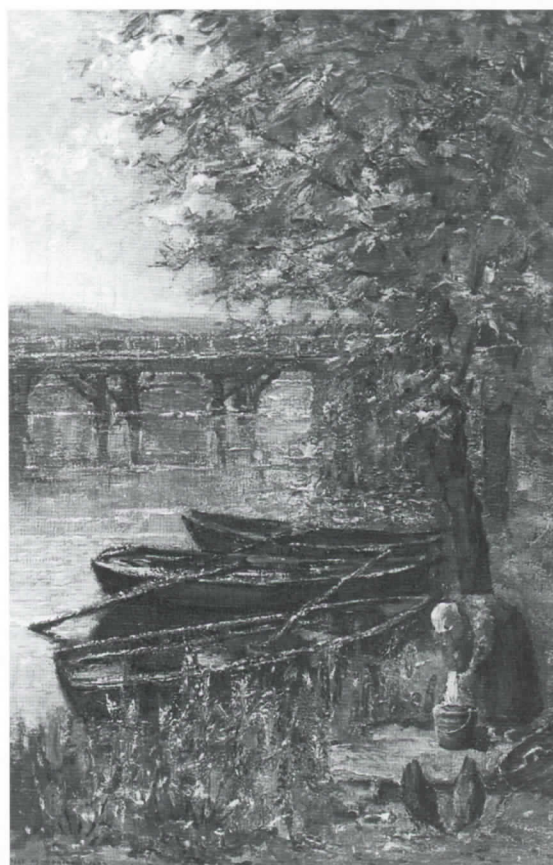
In het kunstnummer ontbrak onderaan het artikel *Ontketende Kunstenaars* de volgende zin:

Met een bijdrage van Ellen van Meurs over Robert Kruzdlo.

Mondriaan in Diemen

In het kunstnummer van ons tijdschrift werd in het artikel "Diemen in het voorbijgaan" door mij gememoreerd, dat de beroemde schilder Piet Mondriaan in zijn jonge jaren veel gezichten op het Gein heeft vereeuwigd. Maar dat van zijn hand geen schilderijen van Diemen bekend zijn. Dit mag worden recht gezet. Ons lid R.J.P. Kooning wees ons er namelijk op dat Mondriaan in 1902 een olieverfschilderij van de Vinkenbrug heeft gemaakt en in 1905 de Stammermolen driemaal vereeuwigde, zowel in olieverf als aquarel. In 1907 maakte hij opnieuw een olieverfschilderij van de Stammermolen. En Mondriaan was toen niet de enige kunstenaar, die niet aan Diemen voorbijging, want tussen 1916 en 1925 woonde ook de kunstschilder Hermanus Niessen (bekend om zijn mooie stillevens) in Diemen. Aldus de heer Kooning, die we zeer erkentelijk zijn voor zijn aanvulling. Want het is met de geschiedenis van Diemen net als met een legpuzzel, waarin allerlei stukjes nog ontbreken. Zodra iemand een stukje terugvindt, wordt het beeld weer wat completer.

Jaap Haag

Piet Mondriaan "De Vinkenbrug bij Diemen" 1902, olieverf op doek (particuliere verzameling).

Op de achterpagina:
Luchtfoto van Diemen-Zuid ca. 1960 (foto DLR).

